

MĚSTO

v mé paměti VI.

SOUBOR LITERÁRNÍCH PRACÍ
TVŮRČÍ SENIORSKÉ SKUPINY

2011

 MĚSTSKÁ KNIHOVNA
ROŽNOV POD RADHOŠTĚM

Projekt „Město v mé paměti“
zaštiťuje Obec spisovatelů Praha

Vydání sborníku finančně podpořil anonymní dárce.

Předmluva

Bc. Pavel Zajíc
ředitel

Letošní podzim je nebývale dlouhý, teplý a suchý. Meteorologové dokonce uvádějí, že takovýto podzim nebyl již 206 let. Byl, či nebyl? Věřit, či nevěřit? Jedno je však jisté určitě. K těmto nebývalostem je nutno připočít také tento, v pořadí již šestý, almanach literárních prací aktivních seniorů. Když v něm budete číst, třebaš Vás také bude napadat otázka. Bylo, či nebylo?

Pavel Zajíc

Videčská pout'

František Drápala

Jo, poutě! Na tu do Vidče jsem se vždycky připravoval už měsíc předem. Staříček a naši už s tím počítali a nedivili se mé ochotě naštipat dřevo, vykydat kravám a koze, pomoc s krmením pro dobytek a mimořádnou ochotou pást krávy. Věděli, jak oni tak i já, že to chce nějakou korunku odměny, dokonce jsem i staříčkovi pohonil krávy při práci na poli.

A když nastala ta pravá chvíle, spočítal jsem nastřádané korunky a někdy mezi sedmou a osmou hodinou ráno jsme vyrazili se stařenkou do Vidče. Dnešní mládež by se asi pousmála nad naší pout'ovou anabází, ale my jsme ještě tak pohodlní nebyli a neměli možnost se dovézt se autem až na místo. Šli jsme pěšky do Rožnova a kolem pivovaru na Křižnice. Hned první barák pod Křižnicemi po pravé straně byla hospoda. Tam stařenka sobě a mně koupila sodovku a z tašky vytáhla kousek buchty. Když jsme si trochu odpočali, pokračovali jsme dál do Vidče.

Stařenka se mnou obešla stánky kolem kostela, koupil jsem si špalek nebo turecký med, svezl se na kolotoči nebo pohoupal na houpačkách. Na pouti býval stánek, ve kterém si každý mohl za korunu nechat vytáhnout svůj životní osud. Netahal si jej sám, ale byla k tomu pověřená zvířátka, buď papoušek, opička nebo mořské prase – neboli morče. A tak po hodině jsme pokračovali na dolní konec dědiny ke stařenčině sestře provdané Pavelkové. Dorazili jsme k nim akorát k obědu. Po obědě se posedělo u kafe, což pro mne byl vždy ztracený čas, ale pak jsem se dočkal a vyrazili jsme, obyčejně se syny tety Pavelkové Mirkem a Toníkem, zase se podívat, jak to vypadá s těmi kolotoči, houpačkami, střelnicí a stánky. Když došly korunky, něco pustil strýc Pavelka a Mirek s Tondou; byli již výdělečně činní, tudíž při penězích. Za zbývající peníze jsem vždy koupil nějaké drobnosti pro mamku, tat'ku a staříčka a už jen spolu se stařenkou jsme šli navštívit její druhou sestru Mikulenkovou. Když si tak hodinku popovídaly, pokračovali jsme k poslední návštěvě – k tetě Mandulové. Strýc Slávek byl včelař a byla u nich sběrna mléka. Tam jsme posvačili, já si vyměnil dojmy z poutě s děčkama, měli jich myslím šest. Kolem páté hodiny odpoledne jsme se vydali na pochod přes Rožnov do Pasek. Obyčejně kolem sedmé jsme byli doma. Já se ještě podělil s mamkou o dojmy a po večeři se mnou již nebyla řeč. Usnul jsem po těžkém dnu utahaný jako kotě. Ale další den jsem se už zase těšil, že se stařenkou vyrazíme na pout' zase.

Draní peří

František Drápala

Pokud sahá má paměť, tak se u nás peří nikdy nedrhlo, možná za prastářičků ano, ale to již nemohu pamatovat. Za mých mladých let, co si vzpomínám, se dralo u Divínů, u stařenky Chovancové, v revíře u Šiviců a ještě v Hrubé jizbě. Já jsem se této procedúry účastnil několikrát, a to jen u Divínů v sousední chalupě a u stařenky Chovancové. Ta ostatní zmíněná místa byla pro mne už daleko, dralo se do pozdních hodin a já byl vždycky nekompromisně vyhnán „na kutě“.

Na draní se scházelo šest až deset tetin ze sousedství, vždycky byly nachystány vdolky a pro osvěžení se vařila vařonka. Při draní si ženské zazpívaly, splkly, ale pro mě i další děcka bylo nejzajímavější, když staříček Divín, bývalý hajný, začal vykládat, jak na svých obchůzkách po svém rajónu občas potkával lesní duchy, jinde zase vysedával obrovský pes se svítícíma očima jako talíře. U stařenky Chovancové, co měla doma trafikou a prodávala Pasečanom kuřivo a sirky, mimo těch lidových zpěvů a nejnovějších událostí jsme se těšili, až nám stařenka povykládá nějakou pohádku, někdy nebyla žádná, někdy jedna, ale když bylo té vařonky víc, bývaly i tři nebo čtyři. A jak se začalo stmívat, to nás raději všechny mladistvé vystrkali z jizby a my maširovali domů spát. Ostatní pokračovali v draní a místních drbech, podle nálady i množství vařonky až do desáté hodiny – a někdy i déle.

Za slanou vodou

František Drápala

Bylo to v roce 1986. V rámci rekreačních poukazů ROH jsem dostal od podniku Tesla rodinnou rekreaci v délce čtrnáct dnů v destinaci Primorsko v Bulharské lidové republice. Při informační schůzce jsem se dozvěděl, že budeme bydlet v soukromých apartmánech, stravování bude formou polopenze a že odjezd autobusem na letiště bude ve stanovený den ve čtyři hodiny. Z Mošnova jsme měli odlétat do bulharského Burgasu a odtud opět autobusem na místo určení. S cestovními plány jsem seznámil rodinu, sbalili jsme kufry a v předvečer odjezdu jsem si natáhl budík na třetí hodinu ranní s vidinou, že příští noc již budeme usínat při zvuku šplouchajících vln Černého moře.

Ve tři hodiny ráno skutečně zazvonil budík. Kufry byly sbaleny, stačilo se jen nasnídat, přibalit poslední drobnosti a vyrazit na určené stanoviště, odkud měl odjíždět autobus do Mošnova na letiště. Když jsme ovšem dorazili na místo určení na rožnovské autobusové nádraží, se zděšením jsme zjistili, že se zde nenachází ani noha. V domnění, že se jsem si spletl místo, jsme vyrazili k vrátnici Tesly, že tam snad na nás již čeká autobus i vedoucí celého zájezdu Anka Vlková. Situace se bohužel opakovala. Nikdo nás nečekal ani na náměstí, nenarazili jsme tam ani na živáčka. Nezbývalo tedy, než se vydat k paneláku vedoucí zájezdu, která bydlela ve vysokém věžáku na ulici vedoucí přímo k Tesle, na 1. máji. Asi po pětiminutovém mačkání zvonku se konečně nahoře na balkóně objevila Anka, ovšem s poznámkou na rtech: „Co to na nás ve čtyři ráno zvoníš, ty příšero!“ Vyjevil jsem ji tedy celou rodinnou anabázi, načež Anku rázem popadl hurónský smích. Když jí přešel, sdělila mi, že sice odjíždíme ve čtyři hodiny – ale až odpoledne. Neuspěl jsem ani s argumentem, že čtyři hodiny jsou po ránu, zatímco odpoledne je hodina šestnáctá.

Vrátili jsme se tedy spořádaně domů, dospali zbytek noci, dokoupili proviant na zbytek dne a v šestnáct hodin jsme odjeli autobusem do Mošnova a pak podle plánu do Bulharska. A ta voda? Ačkoli díky vnitřnímu dmutí moře byla spíše zvířená pískem, slaná opravdu byla.

Jak jsem se seznámil s panem Horníčkem

Pavel Hon

Už jako školák jsem obdivoval a uctíval dvojici V+W; když jsem zjistil, že v televizi (kterou jsme tenkrát ještě neměli) dávají přenos z Divadla ABC – Baladu z hadrů – s Janem Werichem a Miroslavem Horníčkem – drze jsem se vnutil k našemu tehdejšímu učiteli, abych jej mohl sledovat; forbínami jsem byl nadšen, i když jsem tenkrát ještě všemu nerozuměl. Jaký jsem zažil pocit štěstí, když jsem filmový záznam tohoto představení po mnoha létech viděl znovu, a dokonce jsem si jej mohl zaznamenat na videokazetu!

V roce 1969 jsem se doslechl, že „...na Sušáku natáčí pan Horníček pro televizi“- i nelenil jsem, zastrčil tenkrát aktuální knížku „Javorové listy“ za košili, našlápl svého Pionýra a hurá k Sušáku!

Když jsem přijel na místo, byl jsem zklamán: široko daleko nikdo, jen u struhy ležel do půl těla obnažený mírně otlý chlap, tvář měl přikrytou novinami a hlasitě oddechoval. Snažil jsem se jej co nejjemněji vzbudit; na dotaz, co si jako přeji, jsem vykoktal, že sháním pana Horníčka, který tu má prý cosi natáčet. „A co mu chcete?“ „Jsme – já i manželka - jeho velkými ctiteli a chtěli bychom ho poprosit, jestli by nám nepodepsal svou knížku“ – „A kde ji máte?“ Vysoukal jsem ji zpod košile v domnění, že ji někam odnese, ale on si ode mne vyptal propisovačku, nasadil si vedle ležící brýle – a vepsal „Rodině Honové Miroslav Horníček“! Nemohl jsem tomu uvěřit – ale byl to skutečně on! (Ještě i mnohem později jsem se vždy znova a znova přesvědčoval, že herci, známí z jeviště, vypadají zblízka a v civilu úplně jinak!).

O mnoho let později měl pan Horníček opět účinkovat v Rožnově se svým pořadem „Dobře utajené housle“. Přihlásil jsem se jako starý známý s dotazem, zdali jej smím při vystoupení fotografovat – pochopitelně bez blesku, co možná nenápadně. Bylo to zrovna v období, kdy on sám dosti intenzivně fotografoval. Vyptal se mne podrobně, na jaký film to fotografuji, že nepotřebuji blesk – zkrátka jsme se zasvěceně pobavili o fotografování. Pak dokonce, když mě viděl v první řadě s fotoaparátem u oka, strnul na okamžik v typické póze – dodnes si myslím, že to byla póza jen pro mne.

O „bibli tesláků“

Pavel Hon

Řeknete-li před vzdělavcem „bible“, snad každý vzpomene tu Písmo svaté, „bibli ďáblu“, tu zase Kralickou,... ale „bible tesláků“? Tak klidně čtěte dál...

Když jsem po absolvování školy nastupoval do Tesly Rožnov, měl jsem jakés-takés ponětí o tom, co je to tranzistor a jak funguje, ale už vůbec ne o tom, z čeho a jak se dá vyrobit. Až v Tesle jsem přišel na to, že v tomto směru zdaleka nejsem sám. Mladí lidé ze všech koutů republiky, které do Rožnova přitahovalo nejen perspektivní zaměstnání, ale i třeba možnost brzkého získání bytu, a tudíž založení rodiny, měli o tom, co se v té Tesle vlastně vyrábí a jak, stejně málo jasno, jako já. Jeden z mých nových přátel z řad „starých tesláků“ (pracoval tu už pět let!) mi poradil: „Běž do rožnovského knihkupectví „U Hambálků“ a chtěj tesláckou bibli!“

Tak jsem se vzápětí stal majitelem novotou vonící útlé knížky, v překladu z „tesláčtiny“ „Technologie sériové výroby tranzistorů a polovodičových diod“. Její tři autory jsem brzy poznal v továrně, ale snad právě proto, že jsem je znal dosti zblízka, neodhodlal jsem se k tomu, abych je poprosil o podepsání. Zamrzelo mě to až v okamžiku, kdy nejstarší z nich právě zemřel (bylo to asi před rokem), takže jsem svůj výtisk nemohl už tímto způsobem „zhodnotit“. Přesto mi knížka, na málo kvalitním, dnes již zcela zažloutlém papíře, připomíná počátek mého působení v Tesle – už to bude brzy půl století!

Přímo zuřivě jsem se tehdy zakousnul do jejího studia, abych získal jakousi představu, co mě čeká. I když jsem mnohému tenkrát nerozuměl, kdykoliv jsem se obrátil na jednoho ze tří autorů-kolegů, byl jsem jak náleží poučen, většinou i s praktickou ukázkou. „To se dělá tak a tak, tam a tam...“ zněla častá odpověď, občas jsme „tam“ i zašli, abych měl názornou představu...

Dodnes je to zajímavé čtení, zvláště při alespoň částečném ponětí, kam technika polovodičů za těch padesát let dospěla. Mnoho postupů, které se tenkrát jevily jako naprosto převratné, bylo dávno opuštěno a nahrazeno postupy a materiály nevídanými a nepředstavitelnými.

Stejně, jak je někdejší Tesla v mé paměti továrna na špičkové světové úrovni, je i „bible tesláků“ v mých očích světové dílo a dodnes zaujímá jedno z nejčestnějších míst v mé odborné knihovničce.

„Přesladká vůně se šíří z oken ven,
vůně perníčků, cukroví, jehličí a ovoce.
Pod nohama nám klouže zem a na dveře už zase klepou Vánoce!“

Těchto pár řádků na staré vánoční pohlednici mi vyvolalo řadu vzpomínek na tyto překrásné svátky, vzpomínek z mého nejranějšího dětství, až po ty poslední v minulém roce.

Je zvláštní, že ačkoliv mé rodiny, jak ze strany maminy, tak i tatínkovy, které už před první světovou válkou z církve vystoupily, úctu k náboženství jiných vypěstovaly v nás dětech, ale také se s námi různých akcí zúčastňovaly. (Tatínkova rodina pocházela z Čech, od Kladna, mamina z Rožnova, ze staré rodiny Vašků. Jen staříček Vavřinec přišel z jižní Moravy). A tak jsem já jediná „bez vyznání“ ve třídě nechodila do náboženství. Ale nikomu to nepřipadalo divné, že si chodím na faru půjčovat knihy, že kamarádkám nosím plátky odkvetlých pivoňek a bez ze zahrádky do košíčků o Božím těle. Že stařenka čeká, až jí donesu svěcené kočky a březové větvičky proti ohni. A raplování! Kluci nám za hrst mentolových „františků“ půjčili trakař – rapač a my s bratrem jsme s houfem projeli Nerudovkou a Čechovkou, ale „rapačné“ od lidí, na to jsme samozřejmě nárok už neměli. Také se mi jednou podařilo získat „popelce“. To když vysluhoval páter Antonín, který mě získal také tím, že jsem nemusela, jako předtím za pátera Klimka, odcházet v době náboženství na tmavou chodbu a tam čekat, až zazvoní.

A Vánoce! To jsme věřili na Mikuláše a na Ježíška a na tu dobu jsme čekali! Dokud jsme nechodili do školy, naděloval nám Mikuláš do punčochy za oknem, se vstupem do školy ale to kouzlo zmizelo. Ale objevilo se jiné! Jakmile nás jednoho dne ovanula vůně perníčků z Šilarovy cukrárny, za výlohou se místo zákusků ráno objevily čokoládové figurky balené v barevném staniolu, buď „holé“ nebo plněné krémem, za 1 korunu, či 50 haléřů. A to byl útok na hliněná spořicí prasátka a pokladničky! Vytřepávaly se drobné halěrky a počítalo se a s tlukoucím srdcem se vstoupilo do cukrárny. A pan Šilar, stále úslužný, nebo jeho paní, různolící a usměvavá, s radostí každého uvítali, nabízeli a obsluhovali. V cukrárně už to také bylo vánoční. Čerstvé chvojí zdobilo celou cukrárnu. Z pravé strany před pultem byly odstraněny stolky a židličky, kde v mimovánoční dobu hosté popíjeli kávu se šlehačkou, malou vidličkou si nabírali krémové zákusky nebo se vychutnávala mražená káva z lesklého kovového pohárku – vše servírované na ozdobném, kovovém tácku. Na jejich místě byly připraveny stoly prodloužené plátnem obalenými deskami. A na nich! Pastva pro oči a útok na peněženku. Dodnes vidím tu barevnou krásu, jen co zavřu oči.

A tak začala pravá mikulášská a vánoční nálada. Chystali jsme se na návštěvu Mikuláše, který přišel nadělovat do školy. Ve třídě jsme se domluvili mezi sebou, co si

navzájem koupíme, a jestli to bude za korunu či za 50 haléřů. Víím, že jsem dostávala za 1 korunu krémovou zlatou figurku od Lídy Bartoňové a ona zase „na pevno“ čekala na stříbrného krémového raka, malé voňavé mýdélko a pohádku s reklamou „mýdlo Hellada“. Nebylo to tedy to pravé překvapení, ale radost náramná. Je zajímavé, že na ostatní vzájemné dárky si nevzpomínám. Ale vyvstane mi jasně celý další průběh dne.

Tenkrát nás učil pan učitel Fac. Když už konečně měl Mikuláš přijít, dal postavit za dveře koš, do kterého jsme dárky poskládali podle tříd. V devět hodin, po přestávce, se ozvalo zvonění zvonku, řinčení řetězů a šlehání metličkou na dveře. Pan učitel otevřel, hosty pěkně uvítal a prosil je, aby nebyli moc přísní. Pak nás Mikuláš pochválil i napomenul, všichni se pomodlili a anděl rozdál dárky. A těm, před nimiž se objevilo jen něco malého nebo vůbec nic, podal vypečený máslový rohlík, pro který poslal pan učitel k pekaři Kramolišovi u kostela.

Ale vzpomínám i na jinou návštěvu, která se každoročně uskutečňovala. Přišel den, kdy do třídy vstoupily dvě paní z „obce“ se seznamem. Četly jména některých děvčat, vyvolaná si sedla na stupínek, vyzula se, paní jí nožku změřila a druhá to zapsala do sešitku. Došlo na Hermínku, příbuznou právě nepřítomné Boženky. „Paní, prosím, napište ale velké číslo, my máme doma enom jedny boty aji s maminků a tetičků dohromady, proto jsme ve škole enom jedna, maminka šla k doktorovi a ty druhé se rozpadnuly.“ Když se na některé už nedostalo, křičely: „Aspoň ty ponožky!“ Ty dávali hned; teplé, šedé s modrými nebo zelenými proužky na lemu.

Já mám na Mikuláše svou vlastní vzpomínku. Učila jsem Pod Skalkou v době, kdy se nám učitelům přísně měřil každý ideologický prohrěšek. Zakazovala se nám i účast na kostelních obřadech. A tak v tu dobu v podvečer zazvonil u dveří Slávek Jasný, v té době už můj příbuzný, a: „Věrenko, honem k nám. Růženka onemocněla a nemůže dělat čerta!“ Já jsem se bránila, co kdyby to prasklo? Ale když mě pak zamaskovali, že jsem nepoznala málem sama sebe, tak jsem s pytlím a řetězem poskakovala za Slávkem. První zastavení bylo naproti u Jůvů. Řezník mě nepoznal, Slávek mě neprozradil a do pytle pleskla vzácnost, kus syrového masa. A ven! Ale to nebyl konec. Šlo se na Záhumení a nakonec k příbuzným Kantorkům. Byl o nás veliký zájem, Mikuláš byl nádherný, však měl oblečení z fary. Dělat Mikuláše doma mě už ani nenapadlo. Ale řízky – ty byly!

Vánoční zážitky mohou dělit na etapy. Z raného dětství si vzpomínám na vánoční stromeček u stařenky Barušky v Palackého ulici. Stál na stolíku v parádním pokoji. Byly na něm průhledné červené baňky, velice křehounké, stařenčino pečivo, zdobené bílou polevou a panenská červená jablíčka ze zahrádky.

Teprve když jsem měla čtyři roky, přestěhovali jsme se v roce 1929, za „ukrutánské“ zimy na Štefánikovo nábřeží. Bylo to do nové krásné vilky s několika pokoji. V přízemí byl obývací pokoj a jídelna. Tam se odbývaly různé oslavy a návštěvy. Stromeček stával v tom obývacím pokoji. Byl velký, skoro se hvězdou na vršku dotýkal stropu, plný baněk,

perličkových i vyfouklých a hlavně cukroví. V té době měl totiž tatínek zastoupení a prodej čokolád a sladkostí firmy Nestlé, Stallwerck a Glapeter. A k Vánocům od nich chodil „deputát“. Byly to hlavně čokolády, bombony, ale také figurky a barevné zdobené želé ve vánoční úpravě. Nakonec se zavěsily elektrické baňky a svíčky. To vše připravoval tatínek s maminkou po večerech, my jsme asistovat nesměli, ale ani nechtěli. Chtěli jsme překvapení. Dárčky byly krásné, ale ne mnoho. Hlavně to byly hračky a knihy. Pak ale přišla doba, kdy jsme se opět nastěhovali do Palackého ulice ke stařence. A všechno jakoby se změnilo. Stromeček stával v rohu pokoje, a když přibyl klavír, tak v rohu na stoličce.

A přišla válka, všechno bylo na lístky, peklo se cukroví z ječné mouky, z jednoho vajíčka a tetin „pražský dort“. Někdy jsme dostali sušenky a balíček perníčků z Pardubic od sestřenice. Čokoládu tatínek schovával na „zlé časy“, když by byl hlad, a také pár krabiček sardinek a tyčku uherského salámu, což nakonec válku přečkalo.

Jezdila jsem do gymnázia do Valašského Meziříčí. Bratr také, pak po kvartě přešel na drogistickou školu v Ostravě, kam dojížděl, jinak už prodával s rodiči v drogérii. Prodávalo se i na Štědrý den, až do večera za míru i ve válce, dokud zákazníci přicházeli „na poslední chvíli“ pro voňavý dárek, či před válkou si vybírali z anglických a francouzských likérů a vín. A v parfumerii to byla nejen značka Elida, ale i Coty, D'Orsay a 4711.

Během Štědrého dne se držel půst. Ve výklenku kachlových kamen v drogérii stála konvice s pomerančovým čajem a na tácku rohlíky se sádlem. Já jsem doma připravovala vše k večeři, leštila sváteční sklo a prostřela jídelní stůl. Večeři jsme pak připravovali všichni. Maminka obalovala rybu a dokončovala salát, tatínek se staral, aby byl pod stromečkem nastrouhaný křen, a my s bratrem jsme při tom opakovali koledy podle rádia. Já měla ráda „Tichou noc“, bratr „Narodil se Kristus Pán“. Tu miloval od malička. Koledami vyvrcholil večer. Hrál se na klavír a tatínek s maminkou na housle. Maminka měla ráda „O Vánocích, dlouhých nocích“ a tatínek zas „Chtíc, aby spal“. A my s bratrem jsme to brali tak, jak se učilo ve škole. Jedny Vánoce se nezpívalo, to když gestapo odvezlo s ostatními i mladé sportovce, bratry Paprskářovy, Šturalovy a mladého učně Vránu.

Já jsem byla dívka poetická, odlévala jsem olovo, krájela jablíčka, pouštěla svíčky ve skořápkách a pokoušela se nacvičit Čajkovského skladbu „Trojka“. A jednou jsem dokonce šla ve sněhu do koutku zahrady a třásla tam bezem. A byla jsem na vrcholu blaha, když se štěkot ozval z té správné strany.

No a pak ten čas utíkal. Začala jsem učit, vdala jsem se a chystala Vánoce pro své děti. Bývaly to krásné Vánoce s mými nebo manželovými rodiči. Četlo se z bible, vzpomínalo na ty, kteří s námi nebyli, a zpívaly se koledy. A tak je to dodnes. Vánoce ale prožívám sama. Jen na Štědrý den jsem s rodinou svého syna, a když večer odcházím do Domova, nezapomenu jít na prostřední most, zavzpomínat na rodiče a Vánoce prožité na nábřeží, krásné, radostné a bezstarostné. Prožívám si svou „tichou, svatou noc“.

Tajemství

Zdenek Kolomazník

„Braniboři v Čechách prodávali nevěstu jménem Libuše. Koupil si ji Dalibor. Když si dávali první hubičku, viděly to dvě vdovy u Čertovy stěny a zůstalo to tajemstvím, které ani hrou na violu už nikdo nevyloodí.“

Příhoda, kterou chci vyprávět, je z 50. let minulého století, kdy jsem jako dítko školou povinné začínal vnímat, že se i my Češi pyšníme slavnými hudebními skladateli, jako byl, především svými operami, Bedřich Smetana. Nevím, jestli uvedená slovní hříčka se ještě dnes traduje mezi školáky, ale nám sloužila jako neviditelný „tahák“ k tomu, abychom při výčtu mistrových oper na některou nezapomněli. Horší bylo, když si některý zlomyslný pan učitel usmyslel, abychom ty opery vyjmenovali v časovém sledu tak, jak je autor postupně tvořil. A proto jsme si uvedenou slovní pomůcku, zděděnou po našich předcích, patřičně upravili:

„Braniboři v Čechách prodávali nevěstu, koupil si ji Dalibor. Ona, jménem Libuše, viděla dvě vdovy, jak si dávají hubičku, a aby to zůstalo tajemstvím, pošeptala to do Čertovy stěny, ze které to ani hrou na violu už nikdo nevyloodí.“

Proč ten úvod? Některá tajemství prostě zůstanou tajemstvím a o tom, ale hlavně o mojí mámě, je i tato příhoda.

Žili jsme tehdy na venkově v menším rodinném domku s kouskem zahrady a pole. Bylo nás pět: táta, máma a my děti. Táta byl nádražák a máma nikdy nepracovala na výdělek. Sotva se provdala a já přišel jako prvorozený na svět, zemřeli jí předčasně rodiče, musela ještě nějaký čas zaopatřovat i své dvě mladší sestry, a tak si svůj úděl, starat se o hladové krky a celé domácí hospodaření, ponechala až do smrti. Nejen že nás vychovávala, vařila, prala atd., ale navíc obdělávala pole a zahradu, aby kromě nás uživila i drobné domácí užitkové zvířectvo. Nejnutnější zelenina, ovoce, brambory, drůbeží a králičí maso byly vždy po ruce. Na martinské hody k tomu nechyběla podomácku vykrmená husa, a když byla v roce na poli dobrá úroda, podařilo se vykrmit i nějaké to prasátko. Zde je třeba připomenout, že to bylo maximum, co se do našeho chlívků ještě vešlo. Dbalo se proto i na to, aby se nepřekrmilo, jinak bychom ho průchodem z chlívků ven nedostali. Bez těchto plodů maminy práce by slušný život naší rodiny nebyl z jednoho tátova nevelkého platu skoro myslitelný. Z mámy tato činnost vytvořila odhodlanou a odvážnou ženu. Mělo to dopad i na nás děti, vychovávala nás k pracovitosti, ale také ke zdravé skromnosti. Ihned, jak jsme byli fyzicky schopni, jsme se museli zapojit do domácích prací a na zábavu nám mnoho času nezbývalo. Máma nám nedopřávala jen tak zbůhdarma pobíhat mezi dětmi, takže ráno vstát, vypravit se do školy, odpoledne připravit se do školy na příští den, pak pomáhat na dvoře, na zahradě nebo na poli, navečeřet se a včas jít spát, to byl náš zaběhnutý rituál.

Jediným velkým přepychem u nás bylo, když máma s tátou prohlásili, že bychom měli jet někam na výlet. Tehdy jsme k tomu doma neměli ani žádné kolo, natož auto. Celou věc však ulehčovalo to, že táta byl železničář a to přinášelo všem členům rodiny značné slevy na jízdném vlakem. Pyšnil jsem se tím, že už jsem byl jako malý kluk v Brně, ba dokonce několikrát v Praze, že jsem se tam z Brna svezl nejen Brněnským drakem, ale i Slovenskou Strelou, což v tehdejší době vlaků tažených parními lokomotivami byly první „bílé vrány“ mezi motorovými rychlovlaky. A vůbec mě ty vlaky po tátovi zaujaly natolik, že jsem si čítával v jízdních řádech, znal jsem podrobně číslování a návaznosti moravských tratí, dokázal jsem vyjmenovat všechny stanice nejen na naší domovské trati z Brna do Přerova, ale i z Brna do České Třebové; kolik je tam tunelů, kde se musí přestupovat a který rychlík z Prahy má např. přímé vozy až do Luhačovic a který až někam do Košic.

S výlety však byl na druhé straně problém v tom, že táta velmi těžko získával volno nebo dovolenou, protože na dráze pracoval v klouzavém režimu denních a nočních služeb, kdy jeden pracovník střídá druhého a v případě, že někdo z tohoto kolotoče vypadne, musí za něj další zaskakovat. Tak se kolikrát stalo, že jsme už byli nabaleni a připraveni k odjezdu a tátu odvolali do služby. To pro naše dětské duše, toužící po změně a poznání neznámých míst naší vlasti, bylo nepředstavitelným zklamáním, které se mnohdy neobešlo bez slzavého údolí. Ale byla tu zase naše zdatná, nevýdělečná máma, která tátovi navařila, zajistila vše potřebné pro domácí zvířectvo, přerušila ten náš pracovní rituál a statečně se s námi na výlet vypravila sama.

Jednou o prázdninách jsme tak vyrazili jen s mámou až na Slovensko. Naším cílem byly Nízké Tatry s návštěvou Demänovské jeskyně. Vyvrcholením výletu bylo však, aspoň pro mě, zdolání druhého nejvyššího vrcholu Nízkých Tater s podivným názvem Chopok s nadmořskou výškou 2014 m, což bylo pro nás, „nizozemšťany“ školního věku, něco nepředstavitelného. Měl jsem tehdy před dvoutisíctkami respekt asi tak jako dnes před osmitisíctkami. Vrchol byl už tehdy dosažitelný sedačkovou lanovkou a ta byla pro mě dalším magnetem našeho výletu. Ještě jsem nikdy tento technický zázrak ve skutečnosti neviděl a dokonce si ho budu moct okusit na vlastní kůži! Celou naši expedici máma naplánovala na pouhé dva dny. První den nejbližším ranním vlakovým spojem do Liptovského Mikuláše, odpoledne návštěva Demänovské jeskyně a návrat zpět do Liptovského Mikuláše k přenocování. Na druhý den dopoledne Chopok a odpoledne posledním možným vlakovým spojem nazpět domů. Takový nabitý program výletu mě už několik dní před výletem nenechával klidným. Jeskyně, lanovka, překročení nadmořské výšky 2000 m a ještě k tomu nocování v neznámém prostředí. Snad více dobrodružných chvil, vtěsnaných do dvou dnů, jsem si nemohl přát. Dnes si už nevzpomínám, zda jsem měl před výletem průjem nebo zácpu, ale určitě to bylo něco mocnějšího, než čemu dnes říkáme cestovní horečka. Konečně nadešel den odjezdu. Vše proběhlo podle máminých představ. Věřte však nebo nevěřte, dnes si už nevybavuji, jak jsme prošli jeskyněmi, jak jsme vyjeli na Chopok a sjeli z něho dolů a jak jsme určitě unaveni a plní dojmů usínali pod

máminými křídly cestou vlakem domů. To vše nebylo nic proti tomu, co se odehrálo onu jedinou noc v Liptovském Mikuláši, na to nezapomenu dodnes.

Máma zvolila k nocování tu nejlevnější možnost, společnou noclehárnu. A tam, jak jsem v pozdějších letech zjistil, nebývá o nečekaná dobrodružství nouze. A nebyla. Noclehárna byla součástí restaurace. Budova restaurace tvořila roh mezi hlavní a boční ulicí a tímto rohem se také do ní vcházelo. Nad tímto rohovým vchodem byl do střechy situován jakýsi balkon, který připomínal ideální řečnické stanoviště. Vchod na tento balkon vycházel přímo z půdního prostoru, který bezprostředně nad restaurací sloužil jako noclehárna. Do noclehárny se chodilo přes restauraci dřevěným schodištěm zezadu. Od schodiště byla noclehárna oddělena nahoře dveřmi jakoby „na půdu“. V té době neexistovala kromě vikýřů žádná střešní okna, proto zmíněný vchod na balkon byl jediným zdrojem světla a také vzduchu pro celou temnou noclehárnu. Prostorem noclehárny prostupoval zděný komín a kolem něho byla umístěna na kovových stojanech bílá smaltovaná umyvadla, pod nimi stejně bílé boubelaté, smaltované džbány s vodou a větší kbelíky na odpadní vodu. Pro vodu a na záchod se chodilo dolů do výčepu, záchody pro noclehárnu a hosty restaurace byly společné. V celém prostoru noclehárny pak bylo rozmístěno bezpočet jednopatrových kovových postelí s nezbytnými matracemi a dekami na přikrytí. Osvětlení bylo velmi úsporné. Pozdní příchozí ani nerozsvěcovali, aby nebudili přítomné.

Navrátili jsme se do noclehárny až k večeru, unaveni z ranního cestování vlakem a odpoledním výletem do jeskyní a na mě toto nové prostředí zapůsobilo rozhodně dobrodružněji, než jsem očekával. Již tu bylo několik „spolubydlících“ a další přicházeli. Přiznám se, že jsem ten teplý letní večer usínal dlouho a s pocitem jakési ostražitosti, kterou nešlo nijak vypnout. Ze vchodu na balkon přicházel nejen čerstvý vzduch, tolik potřebný pro přežití v tomto podivném ustájení lidských bytostí, ale také hlas z restaurace pod námi, úměrný času, počtu návštěvníků, množství vypitého piva, vína a lihovin. S postupujícím časem tento zvukový projev zvítězil i nad tenory, barytony, basy, soprány, mezzosoprány a alty u nás chrápajících spolunocležníků. V pozdních nočních hodinách se situace dole ještě více zhoršila, protože se několik občerstvených vytrvalců usadilo venku na schodech před vchodem do restaurace, tedy přímo pod naším otevřeným, zavzdušňovacím řečnickým balkonem. To už jsem v té tmě poněkud více zpozorněl, a co vidím. Naše máma v bílé noční košili vstává z postele, bere pod umyvadly dva bílé, boubelaté, smaltované džbány s vodou, vstupuje na onen řečnický balkon a beze slov oba džbány cíleně zbavuje jejich obsahu... Z toho, že dole pod balkonem rázem všechno ztichlo, se dalo tušit, že ani v tomto případě přitažlivost zemská neselhala, ale to teď nebylo vůbec důležité. Zatímco já jsem strachem zkoprnl od hlavy až k patě, máma v tichosti uložila prázdné džbány na svá místa a zalehla spokojeně do svého lůžka.

Pořád tma...

Chrapot některých vytrvalců opět narušuje pro mě tak napjaté a trapné ticho. Nikdo z nocležníků netuší, co se odehrálo. V tom však slyším, jak k nám nahoru někdo odhodlaně

dupe po dřevěných schodech. Podle kroků se dá tušit, že to nebude muž z kategorie „muší váhy“. Otvírají se rázně vstupní dveře, oslňuje mne proud světla ze schodiště, ve dveřích se zjevuje silueta nějakého hromotluka, předstírám, že spím, kdyby něco, budu zapírat, že o ničem nevím ... a pak se to stalo! Onen hromotluk zařve jako lev do toho nočního ticha:

„Kto polieval, bol sviňa!“

Nečeká na odpověď, práskne dveřmi a odchází po schodech dolů. Tma... A zase to ticho... Nikdo neodpovídá. To není možné, že by to nikoho neprobudilo? Asi ano, ale nikdo netuší, o co vůbec jde. Ve vzduchu visí neznámý strach. Máma se ani nehne. Několik tvrdě spících chrápe spokojeně dál. Postupně nabývám jistoty, že tím je celá událost ukončena, přestávám se ze strachu potit a začínám klukovsky uvažovat.

Tak zaprvé, naše máma si za svůj čin takový titul vůbec nezasloužila. Vždyť udělala dobrý skutek pro všechny, kteří si po celodenním putování dopřávali klidný, ničím nerušený, noční spánek! No přece by nešla v noční košili dolů přes celou tu restauraci ven až pod balkon a tam domlouvala těm opiveným a ovíněným chlapům, aby byli zticha. Zadruhé, způsob, jak to provedla, byl natolik lidský, že nikoho nepoškodila, naopak taková sprška čistou vodou musela být pro mnohé v tuto dobu příjemným osvěžením a mokré oblečení, to přece snadno uschne. Zatřetí, ti chlapi to vyřešili také velice šalamounsky. Bylo by hanbou, kdyby jako potomci slavného Jánošíka, a mnozí ještě s partyzánskou krví v těle, odešli bez odboje jen tak mlčky mokří domů. Chvíli jim trvalo, než si uvědomili, kde hledat pachatele a pak vybrali ze svých řad asi toho nejzdatnějšího k provedení odvety. A tu „svini“ adresovali vlastně komukoliv, kdo nahoře spal. Urazili tak všechny a přitom nikoho! Máma je proto z toho venku. Bylo zase ticho a konečně jsem pozvolna usnul. Do rána se už nic nepříhodilo.

Ale to ještě není pointa mého vyprávění. Na druhý den, další den, několik dalších dní, celý rok a dalších několik desítek let ... nikdy o této příhodě z máminých ani mých úst nepadlo ani jediné slovo. Držel jsem bobříka mlčení po celý mámin život. Snad to byl v té noci jen můj dětský sen, snad to ani nebyla naše máma, co šla tou černou tmou v bílé košili se dvěma džbány vody na balkon a *polievala*, ale v duchu jsem dosud přesvědčen, že to musela být ona. Byla tak odvážná, že by to pro nás kdykoliv jindy znovu udělala.

Nu a tak celá příhoda zůstala jen zamlčeným tajemstvím, které s mámou odešlo až do hrobu, tajemstvím, které

ani hrou na violu už nikdo nevyloodí.

Velikonoce a moje první malované vajíčko

Helena Polášková

Při vzpomínce na dobu, kdy jsem spolu se třemi sestrami slýchala, že se nám „zapalují lýtka“ a je potřeba se učit na Velikonoce malovat nebo škrabat vajíčka, tak určitě nezapomenu na techniku škrabání. Musím však poznamenat, že se moje vzpomínka musí vrátit o mnoho let nazpět, asi do roku 1956. S příchodem Velikonoc, na které jsem se osobně těšila, nás tatínek seznámil s technikou škrabaných vajíček. Pravda, jeho styl byl zcela odlišný od mého stylu po 55 letech, nepochybně však obdivuhodný. Vajíčka vařená se namáčela v různých barvách na bázi barevného prášku rozpuštěného ve vodní lázni. Ke škrabání tatínek používal zalomenou břitvu. Nebylo to vůbec jednoduché, spíše nebezpečné. Sám nám předvedl nějaký motiv, zpravidla se jednalo o nějakou květinu, která vypadala trochu kostrbatá, ale pro nás to bylo něco nového. Každá z nás měla svůj talířek s určitým počtem barevných vajíček. Více vajíček bylo polepeno různými nalepovacími obrázky, v té době zakoupených v místní drogerii. Ale znali jsme i metodu vaření vajíček v cibulových slupkách. Získaná hnědá barva na vajíčku vypadala trochu matně. Tatínek vzal kousek sádla a vajíčka namastil a tím se docílilo příslušného lesku. První zkouška škrabání nedopadla moc dobře, břitva trochu sjížděla z vajíčka a také její rukojeť při škrabání zavazela. Hledala jsem možnosti, čím břitvu nahradit. Tu jsem vzala hřebík nebo rozbité sklíčko a každý nový pokus byl provázen steskem, že jistě musí existovat něco jiného k výrobě hezkých kraslic, které jsem viděla u tetičky Rozky, naší sousedky. Také se používala škrabka na brambory, obroušená do špičky. Materiál po domácímu vyrobených škrabek to byl opravdu dobrý, neboť se tradovalo, že na jejich výrobu se používají staré kosy. Potvrdilo se mi to až po letech, kdy jsem opravdu získala škrabku na vajíčka vyrobenou z kosalice. Její hrot byl zasazen do dřevěné rukojeti. Tak s tou jsem vyškrala opravdu již nějakou tu stovku vajíček.

Jak pravdivé je přísloví, „co se v mládí naučíš...“, tak i po letech se vždy skloňuje a s příslovím se často setkávám. Zvláště toto je ku prospěchu věci, neboť vajíčka jsem později vyškrala nejen svým dětem, vnoučatům, ale i rodině a přátelům. Mnoho let již škrabanou technikou zdobím jen výfuky vajíček, tedy prázdná. Dávno je pryč doba, kdy černá tuš byla doménou v barvení vajíček a škrabaný motiv krajek nebo různých kytiček či figurek v této barvě vynikli. Tuš nahrazují různé lihové fixy a jiné barvy.

Na to své první, si určitě pamatuji dodnes. Bylo červené, škrabaná květina pokryla celé vajíčko. Však po letech si nepamatuji, komu jsem toto vajíčko darovala. Šmigrustníci, jak se jim na Valašsku říká, k nám chodívali před mnoha lety velmi brzy. Mnozí hned po skončení zábavy v restauraci z Tylovic, Hážovic nebo z Horních Pasek. Kromě tatarů pletených chlapanů, čili ogary, chodili na šmigrust s jalovcem, který nejen píchal, ale také špinil. Obzvláště tenkrát, když přišli s jalovcem vytrženým i s hlínou a lezoucími, ještě ospalými mravenci. To následoval pořádný křik v pokoji, kde jsme my čtyři děvčata spala.

To už ve dveřích pokoje stála maminka a dávala pozor, aby nám, mladým, nenalévali chlapci likér. Jeden z nich tenkrát utrousil poznámku - „ale tetino, ta kmínka jim zase tolik nemože uškodit, ta je na žaludek“.

Dávné zvyky o Velikonocích z mládí mého otce se ještě tradovaly v 50. i 60. letech minulého století. Pamatuji si dobře na postavený paramit před okny, pověšené kolo na stromě, ale také na aféru s odneseným dřevěným záchodem od jednoho domu a postaveného o několik domů dál... Zvláště legrační bylo přemístění garbovně (dřevěná bedna na hašení vápna). Pro nás legrační, ale pro rodiče, kteří vše dávali na místo, to už tak nepřipadalo. Víím, že otec takové žertovné kousky nejen vzpomínal, ale také se jich zúčastňoval jako mladý kluk. Říkal, že pak podobné kousky dělali také odvedenci (regrutníci).

V přetechnizovaném světě je dodržování tradice a zvyků již vzácností. O to více je potřeba si cenit všeho, co pamětníci zaznamenávají, učí další pokolení, budují a doplňují muzea, zachovávají existenci souborů ...

V poledne horká, večer studená ...

Helena Polášková

Tak jsem o prázdninách charakterizovala skromnou kuchyni u babičky na Slovensku při vyprávění zážitků z dětství svým vnoučatům. Prázdniny jsem, spolu se sestrami i sestřenicemi, trávila v Pečeňadech, dnes v okrese Trnava. K různým vzpomínkám nepochybně vždy patřilo a dodnes patří popisování jednotlivých druhů jídel, které jsme po dobu našeho pobytu vždy jedly.

Na jejich přípravě jsme se také tak trochu podílely, protože jsme s babičkou často chodily na pole nejen pro brambory a různou zeleninu, ale také pro námi tak milovanou kukuřici. Dům, ve kterém babička bydlela, patřil ke statku, byl směřován do velkého dvora, kde se chovali koně a krávy. Voda v domě nebyla, všichni bydlící (cca deset rodin) chodili pro vodu na dvůr k jedinému zdroji. Ve velké kuchyni měla babička stará americká železná kamna. Zajištění topiva připadlo vždy, alespoň při našem pobytu, dědečkovi. Přes den připravil dříví, večer se vydal se starým psem do velké ovocné zahrady, kde vykonával funkci nočního hlídače. Zahrada s několika druhy ovoce byla velmi velká, do roku 1945 patřila spolu s klášterem, rozsáhlým parkem a statkem rodině grófký Ľudovity Užovičové-Blundellové. Z historických pramenů vím, že grófká byla iniciátorkou postavení kláštera i kostela v uvedené obci. V roce 1999 uplynulo 100 let od jeho vysvěcení.

Babička vstávala velmi brzy, aby nám připravila snídani, nakrmila domácí zvířectvo, nanosila vodu. Tu jsme během dne s radostí nosily samy, abychom mohly vyjít ven. Nemohly jsme jen tak vyběhnout někam, aniž bychom se babičky nezeptaly. Vždy o nás věděla, ale také se zlobila, když náš oděv doznal určitého ušpinění. Protože v té době neměla pračku, vše se pralo v kuchyni ve velkém korytě ručně. Celý týden jsme chodily v jednom oblečení, čistý oděv jsme dostaly vždy v neděli. Moc vzpomínám na dobu, kdy jsem mohla s tetou jít do tabačárny, to byla sušárna na tabák. Ten se řadu let pěstoval na velkých polích, v době existence „státního statku“, později JRD. Listy tabáku se navlékaly velkou jehlou na motouz, který se pak pověsil a tabák se několik týdnů sušil. Ráda jsem chodila s tetou do sýpek, kde několik žen přehazovalo dřevěnými lopatami obilí - žito, ječmen, oves - k jeho provětrání a sušení.

Vrátím-li se ke zmiňovanému jídlu, které babička pro nás skromně, ač pečlivě připravovala, nezapomenu na to, že těch šest jídel se pravidelně opakovalo. Tudiž za měsíc jsme měli vše tak čtyřikrát. Snídaně byly stejné – černá káva z melty, chléb se sádlem nebo vaječina. Oběd byl vždy horký, večere již studená. Studené polévky byly zejména kyselé. Koprová s bramborem nebo fazolová mi chutnala a přiznám se, že jak přibývají roky i nám, tak se k babiččině kuchyni vracím. Taková fazolová kaše, polévaná špekem, byla naší pochoutkou. Nebo „parené buchty“, ty bývaly každý pátek, neboť se dodržovala tradice pátek - bezmasá jídla. Ono toho masa nebylo v jiných dnech také, však při

nedělním obědě již maso nechybělo. Také jsme si zvykly na kvakovou omáčku (tuřín) s bramborem a vajíčkem. Nudle s mákem nebo šišky s mákem jsme znaly z domova, to vařila i naše maminka. Jak jsem vzpomněla naši oblíbenou kukuřici, tak to jsme pozorně sledovaly, zda ji babička vezme v „lochtuši“ (nůši) spolu s dyní, okurkami, fazolí a jinou zeleninou. Takto naplněnou měla babička co nést. My jsme poponášely zpravidla nářadí, které se na pole vždy s sebou nosilo. Pole bylo od domu vzdálené asi 20 minut, tudíž cestou jsme šly okolo velkých záhonů s rajčaty nebo zelím, kousek hájem a zaprášenou cestou. Léta bývala velmi teplá a jak jezdily cestou různé zemědělské mechanismy, drtily polní cestu až na prach.

Nevýhodou pro nás byl nedostatek vody pro koupání, vzdálený Dudváh byl stále kalný. Spolu s dětmi místních obyvatel jsme si rády hrály v „agačině“ - háj samých akátových stromů, ale neudržovaných. Vedle velké ovocné zahrady byla zahrada květinová a zeleninová. Tam pracovala občas i moje teta. Rájem pro nás byl velký skleník, v němž se pěstovaly pro mne zcela neznámé rostliny. Přesto jsem velmi obdivovala velké květináče s asparátem. Asi proto, že jsem jeden veliký, již kvetoucí, viděla každoročně u babičky pod oknem ve světnici. Měl již několik let a byl skutečně krásný. I dnes pěstuji asparát s láskou jako vzpomínku na moje pěkné prázdninové zážitky. Čas pokročil a každoročně se ráda podívám na místa, kde jsem prožívala prázdninové dny. Mnoho se v obci změnilo. Již dnes je funkční čistící stanice, kanalizace, vodovod, vybudované nové domy, chodníky, nový kulturní dům. Z bývalého kláštera je od roku 1945 stále „dětský domov“. Procházka místním hřbitovem jakoby na chvíli zastavila čas na setkání s lidmi již jen ve vzpomínkách na jejich slova: „Helenka, tak si zase přišla k babke na prázdniny“? Tentokrát ale v duchu poděkovat za vše, co pro nás udělala.

Kotár

podle vyprávění souseda zapsala
Julie Radhošťská

Dobrovolně žít na velmi nízké úrovni by si dnes zvolil jen málokdo. Chudoba. Není něžná jako chudobka! Je těžká k neunesení. A přece ji mnozí v tomto kraji pod památným Radhoštěm nesli celý život!

Narodil se hošíček. Nechtělo se mu na svět. Potrápil maminku. Co tě tu chlapče čeká? Bída! Co ti jen obleču? To málo, co se podařilo po susedoch sehnat, odložené po jejich děckách, již dobili dva starší bratři.

Podzimní vítr skučí a kvílí za malými, netěsnými okny ve staré dřevěnici na kotáře. Čeká nás dlouhá zima. Zemáků ve sklěpku je málo, s bídou tak na tři měsíce a zelá je natlačeného také málo. A to sa tlačily i zelné listy, nejen bídné hlávky. V kamení sa málo urodí. Aspoň teplo nám tu bude. Tata nadělal dřeva dosti, když za celé léto jen málo placené práce uchytil.

A ti moji sourozenci, co mě tu na chalupě zostali, toho moc neudělajú. Sú oba hluchoněmí. A tata je mnohdy zlý, tvrdý. I ta kráva, ktorá nás tu živí, od něho hodně zkusí!

Tato, jak mu dáme, temu ogarovi? A, daj si jak chceš! Není s ním žádná řeč. A nebyl zkraja takový. Zdálo sa ně, že mně s ním bude dobře. Oj, má též těžký život. Jen dřinu v kameňů. Eště, že ta kravka je! I zapřihnutí sa může. Zasej je ale meněj mléka. Musím prodat', at' je na chleba a už málo zbude nám. A tož, jak ti ogare dáme? Budeš Francek. Starší ogaři sú po staříčkovi a kmotrovi, ty budeš po tatovi, at' má trochu radost'. At' byl klouček malý nebo větší, už byl stále jen Francek.

A zase je tady ta stejná otázka. Co budeme do nového jest'? Jak přežijeme? Ale což. „Dá-li Bůh červíčka, dá aji chlebíčka.“ Kolik červíčků se narodilo do ještě větší bídy? Slabší nevydrželi. Ti, kteří nedostatek jídla a nemoci vydrželi, utužili se. Tak i Francek. Do čtyř let snad ani zdravý nebyl. Nachlazení, kašle, záněty průdušek, zápal plic a jiné nemoci trápily tohoto malého nešťastníčka. Doktor, který byl konečně přivolán, nepotěšil. „Dlouho nebude!“ Za cestu na kotár ani za léky si nedal zaplatit, když viděl takovou bídu.

Všichni byli zkroušení, když lékař odešel. Bráškové se tlačili k sobě. Báli se smrti. Jak to bude? O čem to rodiče mluví? Proč s nimi už dávno nelétá po pasínkoch. Truhlička, hřbitov, co to říká ta maminka? A tak kolem toho nebožátka chodili potichu a raději byli venku. Tam na ně nepadal strach, mohli se z něj vyběhat, vykřičet.

Pár dní to nebylo k horšímu, ani k lepšímu. Ale postupně vyhrál život. Jedla něco maminka nebo vše dávala malému? A spala vůbec? Díky její péči malý žil. A pak už lítal

spolu s bráchy po pasínkoch, ale hlavně byl v lese. A nejen pozorovat krásu, ale i sbírat co se dalo. Jahody, hafery, maliny červené a černé, ale hlavně hříby. Sotva sa rozednilo, mamka už budila. „Francku, běž, než ti to susedovy děcka všeccko vysbířú!“

Mamka všeccko brzy ráno donesla do Rožnova. U svatého Jana, co šlo, to prodala a nakúpila múky, kúsek podřadného masa a loj. Věřilo sa, že z loja je síla! Tož do vodňanky sa vždy kúsek přidal. Ještě sůl a niti. Vždyť sa musí furt látat'. A za dvě hodiny zpátky na kotár!

Ještě děvčátko se jim narodilo a poslední zase kluk. A všichni měli stále hlad. A tak rodiče tvrdě dřeli, aby vydobyli bídnou obživu. O děcka sa nebylo čas starat. Když ještě nebyly k práci, byly ponechány svému osudu.

Když bylo Franckovi deset roků, zemřel tatínek. Všem bylo krušno k nevydržení. Kdo by si teho nevšimnul, kolik taťka za jediný den zmohl práce. Jak vše zastanou? Dva starší se špónovali. Šak my už též cosi umíme! I Francek se přidal. Aspoň krávu při oračce i jiných pracích vodil po poli. A bylo to velmi těžké. Dávno bráši zapomněli, jak býval nemocný a je stále slabší. A nebylo jim vhod, když dostal práci lehčí než oni. Jen maminka nezapomněla. Co víc, nikdy se do syta nenajedli. A tak si od hladu ledasjak pomáhali.

Francek taky jednou využil své samoty doma. Měl hlad. Dostal chuť na placky. Šak to nic není. Díval sa na mamku, když je dělala. Vše šlo jako nic, jen to stihnout zest', než nekdo přijde! A už dával těsto na plotnu. Eště přiložit'. A už to obracet'. Ale co to, drží to jak přilepené! Co s tým, už je to černé. Nožem škrábe, cucky létají kolem po zemi. Jak to, že ani ten pes to nežere, dyť je hladovější než já! Nepodařilo se to očistit. V tom slyší za sebou. Cos tu připálil, tu je smradu! A další otázky se sypou. Cos tam dal? Tož nic, toť múku! Ale to není múka, to je sádra, ty trúbo! Francek sklidil posměch a hlad měl stále. Eště že mamka ukrojila každému kúsek chleba. Krájelo se od prostředka ke kraji, aby moc neubýlo. Čím namazat' nebylo, ale stejně by se to nestihlo. Žaludky jsou bezedné. Škemrat o přídavek nemá cenu. Eště strýc s tetú, tata a zítra budete chcet' zasej!

Ani na kotáře čas nestojí. Francek vyšel školu, i když šel o rok později. Pět roků odchodil, dobře se učil. Ale dál do školy chodit nemohl. Pan učitel chválil Francka. I mamce říkal, že by bylo škoda jej dál nevzdělávat. Málo platné! Na měšťanku do školy v Rožnově nebylo peněz. Nebylo na lepší oblečení a obutí do města. Na sešity, knížky a jiné pomůcky. Na dědině mohl chodit záplatovaný od hlavy k patě a bosky. V zimě v chatrném oblečení a obutí v závějích. Mráz se snadno dostal k hubenému tělu a skrze díry v botách také i sních. Vzpomněl si, jak jednou v zimě si jej paní řídící zavolala do kuchyně a cizí paní z charitního spolku mu podala boty. Vysoké, šněrovací – o tři čísla větší. Za celé své dětství nezažil takovou radost. Styděl se za ty díry v ponožkách, ale potom... To se šlo domů! Nohy snad poprvé v životě schované v botách. Pyšně si vykračoval a nevnímal, jak mu skáčou na nohách. Konečně mám pořádné boty. Bráchové ale vše viděli jinak. Vždyť to

není pro tebe. A tak boty málokdy viděl. Smutek - život? Jako to kamení, tak i lidé byli tvrdí, necitelní. Při každé vzpomínce na boty i v dospělosti vždy bezpečně přišla lítost.

Nějaký čas se Francek co mohl, staral a přižívoval doma, ale k patnáctému roku už nevydržel tlak bratrů, kteří již vydělávali a nechtěli přispívat do domácnosti, protože Francek také nepřispívá. Odešel. Že by to bylo ve světě horší? Nevěděl. Nikdo jej nevyprovázel, nikdo se nestaral, kam že to jde. Neměl žádné zkušenosti a radu mu nikdo nedal. Ještě více hubený, zanedbaný, často cestou odmítnutý, došel do Příbora.

Ujal se jej místní sedlář, který měl i kus pole. A tak Francek, vděčný za střechu nad hlavou v chalupě o málo lepší než ta jejich na kotáře, pomáhal, co mohl. V létě na poli, v domácnosti, děti hlídal, dělal vše, co mu poručili. No a v zimě - hlavně řemeslo. Spával pod stolem na starém slamníku, přikrytý starým kabátem. Pracovalo se při šklébíku dlouho do noci. Únavou a vyčerpáním padl pod stůl a bylo mu všechno jedno.

Po třech letech dostal výuční list a najednou byl volný. Těžko se s ním mistr loučil. Ztrácel v něm velmi levnou pracovní sílu. I když Francek nebyl nejzdatnější, nikdy neodmlouval. Byl zvyklý z kotára těžkému životu. Nabídli mu, aby u nich pracoval, nyní za plat! Odmítl. Toužil po změně.

Vzápětí přišlo nařízení. Celý ročník musí na práci do Německa, nebo do dolů. Naplněn láskou k vlasti a záští proti násilníkům, zvolil druhou možnost. Rozhodnutí bylo lehké, těžké, moc těžké bylo primitivním způsobem dobývat podzemní bohatství. Ve tmě, v chladu, vlhku, pokračoval dál jeho těžký životní úděl. Co jej ale těšilo, byla soběstačnost. Mohl si na sebe a pro sebe něco dopřát. Ale vše bylo pro Němce a Čechy - jen na přidělové lístky. A tak měnil. Lístky na cigarety nepotřeboval. S kuřáky měnil za lístky na jídlo a jiné potřeby. A měl se líp než kdy před tím.

Tři roky pracoval pod zemí. Při závalu utrpěl úraz s trvalými následky. Měsíc v nemocnici. Nedoléčený utíkal jako všichni při houkání sirén za náletů do bezpečí. Kde je bezpečí? Chodil nezalidněnými místy, aby jej nikdo neokradl. Měl něco naspořeno. Rána se otevřela, krvácela. Vyčerpaný k smrti po mnoha dnech došel opět domů, na kotár.

Nebyl tam vítaný. Měli sami co přežívat. Všichni dřeli, jen Francek ležel. Ti, kdo za ním přišli, byli přesvědčeni, že má jistě tuberu. Aby tak nakazil děcka, nebo i další. Nebýt peněz z dolů, ze kterých si všichni přilepšili, musel by z chalupy. Však když došly, vnímal nelibost a tlaky bratrů. Dyť už ti nic není, ležíš tu už celou věčnost.

Vstal. Odešel. Dále by to už nevydržel snášet. V Rožnově, kam měl namířeno za práci, se potloukal od nájmu k nájmu. Za 15 let svého mládeneckého života se 8x stěhoval. Práci, které se kdysi vyučil, našel v Pivovarské ulici. Většinou dostával tu nejtěžší práci, ale on byl zvyklý.

Pak teprve s manželkou stavěli dům. A jeho těžký úděl dále pokračoval. Připravený, těžce sháněný stavební materiál na celý dům převézt na jiné, nové místo. Mocipáni rozhodli. Tam budou stát paneláky. A co dál? Ručně kopat základy. Mnohé, přemnohé těžkosti a dřinu, užili tito dva lidé. Jen aby konečně měli svoje! Všechno, jen ne půjčky. Tak deset roků stavěli z malých dělnických platů. A dennodenně na stavbě, ze všech svých sil. Kolik vydrží lidský organismus?! Neuvěřitelné!

Jen dokonalý Tvůrce a umělec mohl vytvořit tak dokonalé dílo.

Nezapomenutelná pravda

Lýdie Ludmila Repková

Zamyslela jsem se nad kronikou Jaroslava Bártka. Krásně popisuje osudy svojí rodiny i předků rodiny Bártků. Taky mě dojímá, jak jako osmnáctiletý chlapec pomohl za druhé světové války zabránit vypálení Pusteven. Jací to byli lidé tehdejší doby, kteří bojovali za lidská práva, za naši suverenitu a národnost. Nebáli se položit životy za naši, v té době československou zem. Ale také mezi těmi statečnými byli i zrádci našeho lidu. Zrádci, kteří se zaprodali našim nepřátelům. Ve věznici na Pankráci pro zradu jiných byli i kněhyňští chlapi s ostatními vězni, kde prožívali poslední dny svého života. Zrádci a kolaboranti z řad českých lidí udali během okupace na 260 tisíc českých občanů. Je to tragédie, když bratr bratra zradí.

Vzpomínám na nezapomenutelnou událost v naší obci Huslenkách. Jako dítě jsem věděla a chápala, co je to bolest a zrada. Byl pomalu konec války, 26. dubna 1945, maminka nás ukládala ke spánku. Ani jsme ještě neusnuli a už jsme slyšeli křik a střelení mnoha lidí. Najednou se objevila velká záře, připadalo mi to jako hvězda jarní velikosti, i když jsme měli zatemněná okna. Mysleli jsme, že celá vesnice hoří plamenem. A to vsetínské gestapo obsadilo údolí a zapálilo dům Josefa Laže, kde se údajně scházela skupina partyzánů Jana Žižky, kterou vedl syn Josefa Laži. Zahynuli tam Josef Laža se ženou Barborou, syn Josef se snoubenkou Aloizíí Slabikovou. Ostatní stačili uniknout o vlásek hroznému smrti. Druhý den gestapo pozatýkalo další členy skupiny včetně staršího syna, který byl i s manželkou zastřelen. Dokonce jsme měli dopadnout jako Lidice roku 1942, anebo jak tomu bylo na Ploštině v Prlově a na Vařákových pasekách. Na konci války nacisté vynaložili největší teror vůči civilnímu obyvatelstvu. Ale už neměli čas na vypálení naší vesničky. Byli jsme osvobozeni 3. května 1945.

Nelze zapomenout na oběti protifašistického odboje a nacistické perzekuce. Taky můj strýc Josef zahynul v koncentračním táboře v Buchenwaldu. Konec války chutnal pro někoho přehořce. Ti, co za nás nasadili své životy, byli po válce zatracováni a ti, co nejvíc zrazovali, povýšeni.

Napsala jsem to tak, jak to cítím. Lidé dnes žijí beze strachu a svobodně. Mohou pomáhat jeden druhému v nesnázích a potřebách, které člověk k člověku cítí. Jako naše česká řeč. Když Čech zapře vlast, krev i řeč svoji a nakonec se s cizinou spojí, v duši klidu neobstojí.

My dříve narození, cítíme tu hrůzu, nenávist a zlobu, kdy se píše něco jiného než pravda, kterou jsme prožili. Nechceme poučovat, chceme jenom říci pravdu našim dětem, vnukům a pravnukům. Nezradte naši českou – slovanskou řeč, za kterou bojovali po staletí i naši předkové! To krásné lidské mámení, kdo bude příště psát pravdivé příběhy, to ukáže čas!

„Domove, domove, nevděčným jsem ti byl,
pro štěstí vzdálené, tebe jsem opustil“.

Jaroslav Bártek

Jsem člověk

Lýdie Ludmila Repková

Jsem člověk, mám své tužby i přání,
jsem člověk, dovedu milovat i nenávidět,
jsem člověk, který ví co je bolest,
i velké zklamání.

Jsem jako slunce třpytící
vysoko nad Beskydami,
jako trylek švitořící
skřivánčími melodiemi.

Slyším šum lesů, které vypráví
bohatýrské pověsti dávných časů.
Rozdávejte nám svou krásu.
Nechť ta krásu, která se skrývá
na vrcholcích hor, lesů a strání
sestoupí dolů do údolí
a vstoupí do lidských srdcí a obydlí.

Rozpomínky

Richard Sobotka

Čas vánoční je neodmyslitelně spojený se vzpomínkami. Rožnov, vyobrazený na starých pohlednicích, měl náměstí zachumlané sněhem. Zářila okna měšťanských domů. Zvony melodicky svolávaly na půlnoční. Betlémští pastýři spěchali k jesličkám. Vánoční stromek voněl jehličím, pod ním čekaly dárky. Nad vším modročerná obloha, plná hvězd.

Jak vypadal někdejší Rožnov, prosluněný očima vzpomínek?

Za mladých let paní **Věry Klasové** stával v dnešní Palackého ulici domek čp. 458, kde „ ... bydlela moje stařenka Baruška Kavanová. Domek to byl nevelký, přízemní, se třemi pokoji, kuchyňkou a s malým sklípkem na brambory a zeleninu, zato s velikou půdou.“

Když ještě nestálo sídliště Záhumení, byla „ ... pod Strání pole. Na loukách rostla jen nízká tráva, vítr tam povíval růžovými křehkými kohoutky a lehoučkým chmýřím bílého pýru. Na jaře tam kvetly spousty petrklíčů a sasanek. Vzácností nebyl skřivánek, třepal se brzy po Hromnicích vysoko v povětří a zpíval a zpíval, a jako kámen padal najednou do svého hnízda. A co když začalo žloutnout obilí? Jakmile zavál vítr, zvedala se oblaka pylu. Celé Záhumní bylo zlaté! Tehdy bylo slyšet křepelky, marně jsme hledali, odkud se to jejich *pět peněz* ozývá. Na podzim, když začalo foukat ze strnišť, pořádaly se u kříže závody v pouštění draků. V zimě to byl ráj pro naše první sáňkařské a lyžařské začátky.“

„V našem sousedství bydleli Dohnalovi,“ vzpomíná paní **Jindřiška Deáková**. „V posledních letech svého života seděla paní Dohnalová v lůžku, jako nějaká královna. Krásné bělostné peřiny nastlané, několik polštářů krajkami vyšívané, na hlavě bílý čepeček a pod tím kudrlinky jako zamlada, natáčela si vlasy na papírky a barvila je cibulí. U krku volánky, aby nebylo vidět, jak je stará. Narodila se ještě za starého Rakouska, někdy v polovině 19. století. Pamatovala, jak Rožnov vzkvétal za éry lázeňství, když přijel první vlak do Rožnova, všechny spolky, co se tady zakládaly. Uměla nádherně vyprávět, jak to kdysi v Rožnově vypadalo. Bylo jí 92 let, když zemřela.“

„V Rožnově jsem bydlela u svých staříčků na Tyršově nábřeží v prvním, tehdy obecním domě,“ vzpomíná paní **Doubravka Vejmelková**. „Bečva mi šuměla do usínání, i ranního probouzení. Její břehy byly hustě porostlé vrbami, dalo se v nich dobře schovat. Občas jsme lovili na vrbový prut a ohnutý špendlík rybky. Pak jsme je, ukrytí ve vrbičkách, opékali na malém ohníčku. Museli jsme si ovšem dát velký pozor, aby nás, malé pytláky, nepřistihl pan učitel Vojtěch Zelný.“

Od těch časů se Rožnov hodně změnil. Zmizely některé domy. Vzpomínám na chaloupku, která stála u kostela. Bylo odtamtud slýchat housle. Postávala jsem u okna a viděla, jak tam s vervou a bez not hraje mladý muž. To bylo mé první setkání s Jarošem

Frydrychem, který v tom domečku pobýval u své stařenky. Až po mnoha letech jsem se mu přiznala, jakou měl kdysi obdivovatelku. Překvapovalo mě, jak byl tento mimořádně nadaný člověk skromný.

V roce 2009 byla zbořena jedna z posledních rožnovských dřevěných chalup na Drahách, dnes vlastně na Kramolišově, Pavelkova chalupa čp. 72. Měla jsem k ní osobní vztah. V letech 1959–60 jsem tam u svých příbuzných bydlela. Genius loci toho místa dovedu těžko popsat. Kdykoliv jsem brala za kliku vstupních dřevěných dveří, měla jsem zvláštní pocit. Ty dveře pocházely ze starého rožnovského kostela, který byl v polovině 18. století zbořen. Měla jsem pocit, jako bych se řadila ke všem těm generacím rožnovských obyvatel, kteří těmi dveřmi procházeli, a kteří i se svými osudy odpočívají na starém, dávno zrušeném hřbitově u kostela.

Chalupa na Drahách byla místem setkávání naší velké rodiny. Většina jejich členů tady už není, ale nějakým zvláštním způsobem jako by tam byli stále přítomni. Víím, že to místo doopravdy zmizí, až zmizí z mé paměti.“

Na struhu ještě za svého života vzpomínal akademický malíř **Karel Solařík**. „Byla to tepna zdravé krve Rožnova. Všechny domácnosti zásobovala užitkovou vodou, zvláště v hlavní části Rožnova. A kolik práce zastala! Sloužila bělírně prádla, Sušáku, dřevo řezala, točila mlýnskými kameny. Před lékárnou U Matky Boží zůstával travnatý úsek, kde hospodyně bělily prádlo; rozprostřely je na trávníku, nabíraly vodu ze struhy a kropily. Kus dál v papírně pomáhala voda ze struhy dělat proslavenou rožnovskou lepenku. I pivovaru dávala vodu. Tato tepna Rožnova měla víc mostů než v Praze Vltava. Jednou ročně se struha zastavovala, to když se čistila. Nejprve do ní vstoupili rybáři a chytali pstruhy. Po nich to bylo eldorádo pro nás kluky. Tehdy mohla zůstat škola zavřená, učitelé nenadělali nic, protože struha v té době patřila nám.“

„Struha - to byla idylka!“ vzpomíná paní **Marie Traburová**. „Bylo krásné, jak tekla na Zahrádkách, kolem Velických, pak i kolem statku mého otce, Václava Jakšíka. U každého baráčku byly schůdky k vodě ve struze. Několikrát jsem do ní i spadla. Hlavně v zimě se muselo dávat pozor, břehy byly hodně vysoké, navíc sníh na břehu a led na schůdkách. Tak byla struha také nebezpečná. V jednom místě bydlela Anežka Háldová. Chudera šla jednou na vodu, na zledovatělých schůdkách uklouzla, spadla do struhy, utopila se. Našli ji až na stavidlech v papírnách.“

Na rožnovské náměstí vzpomínala za svého života paní **Marie Šabacká**. „Za mých mladých let byl Rožnov pořád ještě dřevěné městečko. Všechny chalupy, které jsou ve Valašském muzeu v parku, stály tenkrát na náměstí. Uprostřed náměstí rostly stromy. V hudebním pavilónu každou středu a neděli dávali promenádní koncerty. Pamatuji si návštěvu Masaryka. Výborný řečník a osobnost. Dcerku Svatavu, měla pět nebo šest let, vzala Masarykova dcera Alice do náruče a pochválila, jaký má pěkný kroj. Lidé doprovázeli Masaryka na Radhošť, přenocoval tam na Pustevnách.“

Na Uhliska, která připomíná kamenný kříž v ostré zatáčce mezi lipami, možná ještě z počátků osídlování Uhlisk, která byla v roce 1660 uváděna jako paseky, a až v roce 1923 byla sem vystavěna cesta a ještě v 50. letech 20. století projel cestou z Rožnova směrem na Valašskou Bystřici přes Uhliska jen občas automobil, tu a tam vozka s koňmi, vzpomíná paní **Helena Polášková**. „V mé paměti je mnoho zážitků. Už od dětství jsme museli pomáhat rodičům. Chodili jsme sázet a později vybírat brambory, odebírat posečené obilí a svazovat snopy, sušit seno a ukládat do paramitů, řezat a štípat dříví, hrabat listí a ukládat do stodoly, pomáhat při mlácení obilí. Jako děti jsme se těšily na chvíli odpočinku, kdy paní domácí přinese dobrý domácí chléb s mlékem, nebo chleba namazaný čerstvým máslem.

Vánoční období jsme prožívali jinak než současná mladá generace. Ještě několik let po válce nebyly obchody přeplněné zbožím jako dnes. V papírnictví prodávali archy potištěné barevnými andílky. Nalepovaly jsme je na krabičky od zápalek a pověsily na stromek. V krabicích byly uloženy staré baňky různých tvarů. Také jsme vyráběly barevné papírové řetězy, nikdy na stromečku nechyběly. S maminkou jsme už před vánočními svátky pekly podnes oblíbené druhy cukroví. Pomáhaly jsme tatínkovi zdobit stromeček. Maminka se hlavně točila kolem sporáku, kde připravovala jídlo k večeři. Štědrovečerní stůl byl prostřený v kuchyni, kde bylo nejvíce místa. Velmi jsme se těšily na stromeček, protože byly pod ním dárečky od Ježíška, jak jsme jako děti dlouho věřily. Dárky nikdy nezklamaly. Nejvíc mne potěšily hodinky, které jsem poprvé dostala v 8. třídě.

Vánoční zvyky se v naší rodině držely řadu let. Tatínek odléval olovo do studené vody, pak nám rozdával odlitky v podobě figurek, zvířat, stromečku a podobně. Také jsme házely papučí za sebe, abychom se dozvěděly, zda z domu odejdeme nebo ne. Před domem na dvoře jsme stouply na okraj desky, rukou jsme ji zvedly a pak prudce pustily. Deska bouchla do země a rána vydala silný zvuk. Pak jsme poslouchaly, zda z některé strany neuslyšíme psa, to se povídalo, že v tu stranu se vdáme. Pokud byly v domě papírové sáčky, tak jsme s tatínkem vyšly na dvůr a jedna přes druhou je nafukovala a zároveň práskala. Měly jsme radost ze silných ran, ne však každá rána se povedla.

Koledy se u nás zpívaly při strojení stromečku, tatínek nás jich hodně naučil. Také jsme je po řadu let zpívaly na prahu domů naší rodiny a sousedů. Zejména na Horních Pasekách. Začaly jsme u Krhutů – *Bratři a sestřičky*, ve Dvoře u Janoušků – *Hopsa bratrové, kam pospícháš*, u tety Matušové pod Bačákem – *Z jedné strany chvojka...*, u babičky Cerhákové – *Nenechte nás dlouho státi*. Kromě rodiny jsme zavítaly i k jejich sousedům a tam šla koleda – *Narodil se Kristus pán*, nebo *Veselé vánoční hody*. Radovaly jsme se z každé vykoledované koruny nebo čokoládové ozdoby ze stromečku. Dlouho jsme si je pak schovávaly, neboť nám to bylo vzácné.

V naší rodině se pravidelně scházíme na Štěpána. Čekáme také na koledníky, až zazní *Co to znamená.....* nebo *Ejhle naše chasa....*, takto ctíme rodinnou pospolitost.

Přibyly roky, rodina se rozrostla. Moc nám v rodinném kruhu schází ti, kteří nám připravili v dětství krásné Vánoce a naučili nás koledy. Víme, že ve vzpomínkách s námi stále žijí. Na jejich místa jsme dnes nastoupili my, abychom našim dětem a vnukům nejen vyprávěli, ale také jim do jejich života vnesli něco, na co oni budou za mnoho let také vzpomínat.

V koloběhu života proběhne ještě mnoho Vánoc. Kéž by byly prožívány jen v klidu a míru. Bylo by těch ohlédnutí za někdejšími Rožnovem, i za lidmi, kteří se o jeho rozkvět zasloužili od dob půvabu *dřevěného městečka* až po jeho současnou *kamennou krásu*, mnohem víc.

Pokaždé o Vánocích, když se náměstí zachumlá návějemi sněhu, okny domů prosvítají slavnostně nazdobené stromečky, když hlahol zvonů rožnovského kostela zve na půlnoční, tehdy se vracíme ve vzpomínkách do času, který byl milý a krásný.

E. gramotnost

Jan Surý

„Staříčku, snad vám už nezatéká do nové střechy?“ zeptal jsem se starého Čtvrtiny, když jsem ho po delší době opět viděl sedět na lavičce před chalupou.

„To by mně ešče chybělo k mojím starostám. Šak ne nadarmo sa praví: „...kdo nemá starosti, nadělá si jich sám a už je to tu!“

Protože mne to začalo zajímat, začal jsem se pomalu přibližovat k lavce, abych zjistil, co se děje. Staříček, když mne uviděl, hned spustil: „Tož vitaj, ogare, když už si tu! Abych to vzál z kraja. Tys už, za tů dobu, co sme sa neviděli, zapomněl zdravit' starší ludi?“ Zůstal jsem po takovém uvítání zaražený jak patník u cesty. Cosi jsem zablekotal na omluvu a čekal jsem, co bude dál. Další řeč následovala:

„Za druhé. Do chalupy mně, chválabohu, ešče neteče a ten chasník, co včera lozíl po naší střeše, tam nevyměňoval skřidly, ale montoval tam škatulku na internet.“ Dopověděl stařík a vítězoslavně se na mne podíval, co já na to. Až teď jsem si všiml, že na jejich střeše přibyla malá anténka, a protože jsem věděl, že staříček je velkým odpůrcem novot, byl jsem velice zvědavý jak to, že změnil názor. Staříček, když viděl můj udivený výraz, po chvíli pokračoval: „Až schováš ty tvoje vyvalené očiska a zavřeš hubu, tož ti povykládám co bylo dál.“ Sedli jsme si pohodlněji na lavku a staříček pokračoval: „Tož, víš, že mňa občas popadne blbá a neco napíšu. Kamarádom v knihovni sa už nechce číst z papírů a zasěj to přepisovat' a chců to v elektronickéj podobě. Aj když sa bavím z nejakým známým, tož furt sa mňa vyptává na elektronicků adresu. Aj kamarád, co mně občas pomože, když sa mně počítač „zbýčĭ“, mně domluval, že internet bude pro mňa moc výhodný. Nakonec mně aj našel firmu, kerá za ten zázrak chce enem 250 korun za měsíc. Mimo to, co stójí jeho zavedení do chalupy. Tak sem sa nechál ukecat' a než sem sa nadál, už mně volál ten monér, kdyže móže přijít.

Až zlézl ze střechy sněh, tož na ňu zas vylézal on a za chvílku to měl namontované. Připojil to k počítaču a už to začalo fungovat'. Z novéj hračky sem sa těšil enem pár dní, protože potom sa začal počítač vymlůvat', že internet zapnúť nejde, nebo sa ukázal až po dlůhéj chvíli. Když bylo venku pěkně a neměl sem čas u teho lapět', tož internet fungoval. Jak začalo byt' škaredě a chtěl sem sa na neco podívat', tož nebylo možná. Po pár dňoch už nefungovalo lautr nic. Chťa - nechťa sem sa vydál do města, abych v tom zjednal nejaké jasno. Internet, kerý ide enem když je pěkně, nebo vůbec, sa mně vůbec nelůbil a za ty peníze, co to mělo stát', bych každý měsíc mohl poslat' nájměň dvacet dopisů.

Když sem došel do jejich kanceláře, hleděli na mňa jak na hlůpého, ale po chvíli na svojem počítači zjistili, že tam asi bude cosi divného. Poslali mňa dom, at' ten zázrak zapnu, že to půjde. Dohnál sem dom s vyplazeným jazykem, ale nešlo to zas! Na druhý

deň mně volali, že měli v síti jakási vadu (asi díru, kerů jim ty vlny utěkaly ven.) a že to spravíja. Nachystál sem žebř a čekál sem, že chasník vyleze na střechu a bude tam cosi montovat.“ Když sem mu zavolál, že má žebř přistavený, tož sa smíl a pravíl, že to mám pustit' a dívat' sa. Dálkově to spravíl a ide to zatým do dneška.“ Skončil svůj referát staříček. Nedalo mně, abych se nezeptal, jak je spokojený s informacemi na internetu. Stařík chvíli přemýšlel a potom pokračoval:

„Ešče než sem si internet nechál připojit, varoval mňa známý, kerý ho má už dlůho. Pravíl, že internet je taková žumpa, ve kteréj je namíšané všecko. Když sem si to tak prohlédál, dál sem mu načisto zapravdu. Sů tam věci velice zajímavé, ale mezi tým je nacpaných tolik reklam, že hledět' na to je za trest. Na druhéj straně sů tam takové ohavné věci, že takové ani v žumpě nenajdeš.

Tož tak je to aj s tým slavným internetem.“ Dopověděl bez nadšení staříček a šel se podívat na zahrádku na to, co mu nechali nenažraní slimáci.

Bylo mně jasné, že dnešní audience skončila a bral jsem se k domovu. Uvědomoval, jsem si, že záplava informací není také žádnou výhodou a je stále větším problémem si v té hromadě vybrat ty důležité. S přibývajícím věkem začínám chápat, že mít něčeho moc nemusí být nejvýhodnější.

Korunu tomu nasadil můj mobil, který zazvonil v nejméně vhodnou chvíli a operátorka mně začala vemlouvavým hlasem vnucovat neodmítnutelnou nabídku internetu v mobilu. Když jsem se jí ptal, k čemu mně to bude dobré, tak mně sdělila, že to je velice výhodné, že si mohu během cesty sledovat, co se ve světě děje. Co jsem jí odpověděl ani nevím, ale zřejmě mají nahranou další neslušnou odpověď.

Živě jsem si dovedl představit, jak by v takové situaci reagoval staříček. Nejdříve by se asi lekl, potom by začal shánět, kde se ten rámusící krám nachází. Až by ho konečně našel, zase by dlouho sháněl brýle. Pokud by mobil i nadále vydržel zvonit a staříček by zmáčkl správné tlačítko, chvíli by poslouchal, a až by mu došlo, co po něm chtějí, sebral by poslední síly a určitě by zahodil svůj historický model co nejdál od sebe a určitě by vyhrál soutěž v hodu mobilem.

Při těch představách jsem se ani nenadál, že už jsem doma.

Ticho po silnici

Jan Surý

„Pocem!“ zaslechl jsem při cestě domů. Nevěděl jsem odkud volání pochází, a tak jsem pokračoval ve svojí cestě. „No pocem, ogare!!“ ozvalo se znovu a bylo jasné, že staříček Čtvrtina volá na mne. Bylo mně to divné, že používá tento způsob komunikace, neboť nedávno sám tvrdil, že „pocem sa volá enom na psa a ne na člověka.“

Když jsem viděl staříčka sedícího na lavičce a vysmátého jak lečo, rád jsem mu jeho nespolečenské chování odpustil a zvědavost mne dohnala až k němu. Ještě jsem ani nedosedl a stařík spustil: „ Představ si, ogare, co sa mně včera stalo.“ Usadil jsem se pohodlněji a stařík pokračoval: „Včera odpoledna, asi kolem čtvrté hodiny, sem seděl v kuchyni u stola a čítal sem jakési noviny. No, čítal. Spěš sem sa dívál na obrázky, protože v tých novinách je většinu - šak víš co.“

Venku za oknem rancovaly autiska - jak každý deň v tuto dobu. Čítám, podřimuju, čítám a najednúc - venku jakési divné ticho. Auta jezdíja, ale pomalejší a načisto potichy. Zprvoti sem myslél, že sem odespál. Vstanu ze stoličky, ale kravál byl zasěj slabý. Celý vyhrůzený sem utěkál na zahradu za babkú, že už su na tom jak Bedřich Smetana, kerý takéj na staré kolena ohluchnúl. Ale když na mňa babka vřéskla, ať si nevymýšlám blbiny a idu sa podívat' k bránce, zjistil sem, že uši mám načisto v pořádku.

Opatrně sem došél k bránce a nahlédnúl na cestu, ale hned' sem uskočil zpátky. Za živým plotem stálo policajtské auto! Tož proto ty auta jezdily tak opatrně. Hrůza mňa obešla, že si asi přišli pro mňa, aby mňa přivřeli za ty blbosti, co ti vykládám a ty, mamlasu, jich zapisuješ.

Druhá možnost' byla, že nemám zbrojní pas na mačetu, co s ňů sekám haluzí a při mojí zapomětlivosti bych si ju mohl vzat' do hospody. Po chvíli sa mně to v hlavě trochu uspořádalo, zvědavost' mňa postrkovala a opatrně sem sa přišmatlál k autu. Policajtovi přejel smíšek po hubě a - vid'aci zvědavého staříka - sám od sebe vysvětloval, že monitorujů provoz na naší cestě. Nevím, co to je, ale když sem viděl a hlavně počul, jak auta opatrně jedů kolem, tož sem si pomyslel, že to bude cosi vážného. Všecek strach ze mňa spadnúl a hned' sem si trůfnúl jím nabídnůt', že si to auto tam možů postavit' kdy chců, nebo aj nechať stát' furt.

Ešče sme ani nedomluvili a kolem přefrčala jakási motorka. Nejela ani moc rychle, ale dělala takéj ukrutný kravál, že sa policajti hned' pustili za ňů a měl sem po řeči.“ Staříček chvilku přestal s povídáním a přivřel oči. Asi si vychutnával momentální chvilku, kdy byl kolem klid. Potichu jsem se měl k odchodu, ale stařík ještě neměl domluveno:

„Poslůchaj, ogare, včil mňa cosi napadlo. Co kdybych tam zašel za tým veliteľem policajťů, lesti nemajů nějaké staré auto, keré už moc nejezdí a to by nám tu občas na chvílu postavili. My bysme si užili klidu a šoféri by sa ze strachu z pokut naučili jezdit' rozumně.“

„Zkusit to můžete, ale asi to nepůjde. Za chvíli by to chtěli všude po celém městě a policajti tolik aut nemají. Ale když budeme mít štěstí a oni benzin, občas se tady projedou a také to trochu pomůže.“ Uklidňoval jsem staříčkovu naivní iniciativu a bral jsem se k odchodu. Rozloučili jsme se a staříček seděl dál na lavičce a prožíval si jeden z mála kladných zážitků z poslední doby.

Cestou domů jsem přemýšlel o tom, co v autech jezdí za lidi, které k slušnému chování na silnici nedovede jejich rozum, ale musí je pořád někdo strašit.

Bylo to v dobách rovnostářského systému, kdy jsme byli všichni chudší a mezi lidmi nebylo takových rozdílů a závisti jako teď. Život menšin se nijak moc nemedializoval a skoro neexistovala diskriminace záporná, ani kladná. Že mezi námi žije menšina obyvatel, která se nemíní přizpůsobit většině, nikoho moc nerozčilovalo. A tak bylo běžné, že se mezi obyčejným plebsem na obrazovkách vyskytovali i občané tmavší pleti. Jelikož neměli žádnou kvalifikaci, dělali s ostatními podobně „vyučeními“ většinou méně placenou práci. Rozeznat je od ostatních dělníků byl někdy problém, protože také všichni ostatní byli od prachu a grafitu také trošičku tmavší.

Po čase někteří staří cikáni odešli a přišli noví dělníci, tentokrát už rómské národnosti. Mladší rómové byli později zařazováni i na náročnější práce. Bohužel, až na vzácné výjimky, v jednotvárné linkové výrobě dlouho nevydrželi a šli si hledat štěstí jinde a do fabriky si chodili jen pro potvrzení, že pro ně nemáme odpovídající práci. Bílou vránou byl Ferda Baláž, který dělal na obrazovkách víc jak desítku let.

Znal jsem jej od svého mládí, neboť se narodil a žil kdysi v dědině, odkud pocházím i já. Říkalo se o něm, že už od svého narození měl předurčeno, že bude poctivým člověkem. Za kmotra při křtu mu tehdy byl pan rada Ferdinand M., který byl v dědině velice vážen. Ferda vyrůstal v jediné cikánské rodině, která tehdy v obci byla. Od mládí jezdil se svým otcem, potulným brusičem, po okolí a provozovali své řemeslo. Později převzal jeho živnost. Když byl dospělý, opatřil si maringotku s koníkem. Peníze, které mu na ni půjčili pan rada i starosta obce, jim do koruny splatil. Ferda se občas v hospodě chlubil, že má takovou dobrou pověst a že nikdy nic neukradl a nebyl nikdy trestán. Byla to pravda a vydrželo mu to až do smrti.

Ferdova práce u pece ve svařovně byla dosti fyzicky náročná, ale on si hlavně v zimě liboval, že je v teple. Ale jeho toulavá krev se nezapřela. Pravidelně počátkem léta, když začalo být pěkně, došel za vedoucím výroby s následujícím přáním: „Pán vedůcí, začíná být pěkně, nutně potřebuju dovolenů!“ Po nezbytném smlouvání nakonec dovolenou, případně i neplacené volno, dostal. Potom si spakoval nejnnutnější věci, vzal si vozíček se šlapacím brusem, vercajk na opravu deštníků a vydal se na objížďku svého rajonu. Po dvou týdnech, nebo když se zhoršilo počasí i dřív, se zase vrátil do práce a opět se z něj stal bezproblémový dělník. Dožil se důchodu a starý domek s maličkou zahrádkou, který od města se svou manželkou dostali do nájmu, udržovali ve vzorném pořádku, na rozdíl od ostatních z jeho etnika.

Také lidé si na něj časem zvykli a občas se někdo stavil a donesl do opravy deštník nebo něco nabrousit. Nebo jen tak po sousedsky poklábosit. Protože býval blízko Harcovny, stal se jejím stálým hostem. Vždycky chvíli poseděl, něco popil, popovídal si

s ostatními a šel domů. Pokud se opozdil, přišla si pro něj jeho manželka a Ferda se nechal klidně odvést domů. Tak to šlo několik let, až jednoho nevlídného večera Ferda poseděl trochu déle, manželce se také nechtělo do nepohody a Ferda se večer vydal sám na cestu k domovu. Nějak si popletl cestu, a místo na cestě se najednou ocitl v Hážovce, kde utonul.

A tak se uzavřela životní pout' člověka, který dokázal, že přestože je někdo z jiného etnika, může být slušným občanem. Starý domek, který po něm zbyl, město okamžitě nechalo zbourat, neboť hrozilo nebezpečí, že se do něj nastěhují obyvatelé, kteří už nebudou bezproblémoví jako Ferdinand Baláž.

Vždy, když jdu kolem místa, kde domek stál, bleskne mi hlavou vzpomínka na Ferdu

Jak jsem potkávala v Americe domov

Doubravka Vejmelková

V osmdesátých a devadesátých letech jsem několikrát navštívila své bratry v USA a Kanadě. Díky pochopení a důvěře vedení Valašského muzea, kde jsem pracovala, jsem neměla se svými cestami nikdy žádné problémy. Celkem jsem strávila na americkém kontinentu jeden a půl roku.

Protože jsme všichni sourozenci „potrefení cestovatelskou touhou“, měla jsem štěstí, že jsem poznala alespoň zběžně část těchto úžasných zemí. Většinou jsem pobývala v Kalifornii, na poloostrově Monterey. Jeho obyvatelé říkají, že Kalifornie je nejkrásnější americký stát a nejkrásnější místo v Kalifornii je Monterey. Něco na tom je, jsem ale ráda, že mi tam nikdo nevymlouval, že pro mě je nejkrásnější místo na světě Valašsko.

Potkat v Americe českou stopu není nic neobvyklého. Ale některá setkání byla pro mě opravdu zajímavá a nečekaná.

Při návštěvě San Francisca jsme byli pozváni známými k jejich přátelům na promítání filmů z dovolené v Československu. Rozhodla jsem se koupit jako pozornost hostiteli víno. Když jsem uviděla mezi desítkami různých značek vinětu, jejímž autorem byl Alfons Mucha, na barvě a ročníku už nezáleželo. Večer se sešla na promítání různorodá společnost, někteří hosté se mezi sebou neznali. Spojovalo je jen to, že byli Češi. Bylo to v době, kdy se běžně do vlasti nejezdilo a každá příležitost podívat se na film nebo diapozitivy byla vítaná. A tak jsme viděli Prahu a pak Olomouc, zámek a zahrady v Kroměříži a židovský hřbitov v Holešově. Když se objevil Hostýn, to už jsem zpozorněla. A pak najednou chalupy Valašské dědiny a tak důvěrně známá místa, kde jsem ještě před pár dny chodila. Když se ve filmu objevil pohled na Rožnov s Hradiskem, zaslechla jsem za sebou vzrušený hovor manželského páru. „To je přece Rožnov. A tak teď vypadá muzeum?“ A do toho náš hostitel vyprávěl, jak se mu to muzeum líbilo, jak tam byli na něho všichni milí a vůbec, jak je ten Frenštát pěkné město. Paní za mnou se rozčílila. „Je to Rožnov, vždyť jsme tam bydleli, tak to poznám“. Ráda jsem dosvědčila, že je to skutečně Rožnov, a že v tom muzeu pracuji. Při rozhovoru s manželou jsem se pak dověděla, že pán pracoval jako vedoucí drogerie a zřizoval další drogerii na Náměstí Míru a také, že bydleli na takovém malém sídlišti za náměstím, na Záhumení. Když emigrovali, do jejich bytu se nastěhoval nějaký policista a prý se nešťastně zastřelil. Nevěřicně jsem na paní Hubíkovou zírala. Znamenalo to, že bydleli v protějším domě a teoreticky jsme se mohli dívat vzájemně do oken.

Myslela jsem, že mě už nic dalšího nemůže překvapit, ale těch překvapení na mě čekalo ještě víc. Při zpáteční cestě do Monterey jsme si všimli, že nás řidiči z protijedoucích

aut na něco upozorňují. Zastavili jsme, prohlédli auto, všechno bylo v pořádku. Jeli jsme dál a zase nějaká znamení. Vtom nás předjel policejní vůz. „Pane řidiči, jak to, že nejste připoutaný?“ Bratr vysvětluje, že je po operaci srdce a pás prostě nemůže mít. Mladý policista se obrátil na mě. „Paní je také po operaci srdce?“ „To je sestra, ona je tu na návštěvě z Československa, tam to není třeba, tak jsme to opomenuli“. „Tak z Československa, hmm“. Policista se podíval, jestli jeho kolega, který prohlížel vzadu auto je dostatečně daleko a pak řekl. „To je zajímavé, když já byl u moje babička ve Vsetín v létě, já nic takové tam neslyšel“. To byla tak trapná chvíle, že jsme se raději nepřiznali, že jsme krajané, rychle vzali lístek s předepsanou pokutou a ujížděli do San Mathea. Tam jsme měli za úkol navštívit knihkupectví slovanských literatur. Bylo potřeba doplnit knihovnu ve škole, kde bratr učil češtinu. V knihkupectví bylo velké oddělení ruských, polských, srbských i bulharských knih a odděleně slovenské a české tituly. Souborné dílo Karla Čapka, Vančura, Halas, Seifert, a další a další, dokonce Komenský – Labyrint světa. V oddělení dětských knížek jsem najednou uviděla Příběhy z Medové stráně a Příhody veverka Zrzečky s krásnými ilustracemi Karla Svolinského. Dvě milé knížky mého dětství, které jsem na pultech našich knihkupectví už dlouho neviděla.

Cestou do Monterey jsme zastavili ještě ve Stanfordu. Už dlouho jsem chtěla vidět pověstnou universitu. Vždycky jsem si představovala universitu jako mohutnou kamennou budovu, jenže Stanford, to je rozlehlý park a uprostřed téhle přírody jsou nízké stavby, kde sídlí jednotlivé fakulty. Areálu vévodí kaple pro všemožná vyznání a pak Hooverova věž. Universita je totiž součástí Hooverova Vědeckého Institutu. Herbert Hoover byl podnikatel a politik, v letech 1929-1933 americký president. Ve věži je mimo jiné také presidentova pracovna s vystavenými dokumenty o Institutu a universitě. Tam mě na stěně upoutala listina s českým textem. Byl to čestný doktorát udělený Hooverovi Universitou Karlovou a podepsaný presidentem Masarykem. Už podruhé jsem se setkala s připomínkou na našeho prvního presidenta. Poprvé to bylo v S.F. poblíž Golden Gate Bridge, kde je jeho busta. A čekalo mě ještě jedno setkání, které souviselo se jménem Masaryk.

V Monterey jsem se ráda procházela na Pebble Beach. Je to původní borovicový les blízko moře a mezi stromy jsou vystavěny vilky. Je to tzv. dobrá adresa. Jednou vyšla přede mnou z domu stará dáma v růžovém kalhotovém kostýmku. Něco mě na ní zaujalo. Podívala jsem se na jmenovku na brance a bylo to překvapení. Marcia Davenport, novinářka, spisovatelka, hudební kritička a blízká přítelkyně Jana Masaryka, za kterou už nestihl odjet. Paní Davenport udělala ve 30. letech mnoho pro kulturní vztahy mezi USA a ČSR a organizovala také poválečnou pomoc Spojených Států Československu.

Některé připomínky domova byly jen velmi letmé. Vzpomínám si na nezasloužený pocit hrdosti, když jsem v Metropolitní opeře v New Yorku uviděla překrásné křišťálové lustry, které vyrobili čeští skláři, nebo na překvapení v katedrále sv. Patrika, kde je soška Pražského Jezulátka. Když jsem u Niagarských vodopádů stála před elektrárnou, kterou projektoval Nikola Tesla, moji průvodci zpočátku vůbec nechápali mé emoce.

Nečekaná setkání jsem zažila i na dalekých Havajských ostrovech. V městečku Hilo jsem obdivovala, jak tam na tržišti prodávají na váhu květy orchidejí. Zhotovují se z nich pověstné věnce, které dostávají všichni návštěvníci Havaje při příletu na krk. Tam se k nám přihlásila mladá žena, šťastná, že slyší češtinu. Byla to Dana Graubnerová, příbuzná současného olomouckého arcibiskupa, která byla na Havaji provdaná.

Zajímavé setkání nás čekalo v Polynéském kulturním centru. To je takové muzeum v přírodě, jen místo chalup z Karlovic, Lidečka, nebo Lužné, tam jsou expozice věnované různým polynéským ostrovům. Všude jsou průvodci, kteří předvádí různé zvyky a řemesla. Když se nás jedna z těch demonstrátorek zeptala odkud pocházíme, odpověděli jsme, že z Evropy. Zatvářila se neutrálně. „Myslíš, že ví, kde je Evropa?“ Zeptala jsem se bratra. Vtom se stalo něco nečekaného. Nedaleko stál černocho, který nás už chvíli pozoroval. Najednou začal ten vysoký, hubený člověk poskakovat, mávat rukama a vykřikovat: „Praha, Praha“. Překvapila nás ta výslovnost. A tak jsme si nakonec s absolventem University 17. listopadu, původem z Kuby, na havajském ostrově Oahu, povídali česky.

Poslední den pobytu na Havaji jsem chtěla něco koupit, a tak jsme zašli do největšího obchodního centra celé Polynésie. Ala Moana se to jmenuje. Byla jsem tak šokovaná rozměry a sortimentem tohoto hypermarketu, že jsem nic nekoupila. Součástí centra je také věž s otáčivou restaurací. Nahoru jsme vyjeli dvěma výtahy s přestupem. Shora je úžasný výhled na Honolulu a celé okolí. Byl už večer, od moře se nesla tlumeně hudba z osvětlených lodí, které se vracely s výletníky. Na obloze svítil veliký měsíc a dole zářila světla města. Okolní hory se rýsovaly proti nebi a z lesů, které město obklopují, blikala světýlka domů.

Najednou to nebyl Pacifik a žádné obrysy sopek. Byly to stráně kolem Bečvy a Hážovky a právě tam v chalupách rozsvěcovali. Je zvláštní, že nejsilněji jsem cítila pouto k rodnému kraji ve chvíli, když jsem od něj byla tisíce kilometrů vzdálená. Jan Werich měl pravdu, když v Italských prázdninách napsal: „Domovu nikde neunikneš“.

Něco o náměstí

Doubravka Vejmelková

V létě jsem se poprvé zúčastnila akce, kterou organizuje Městská knihovna v rámci projektu Město v mé paměti. Jsou to procházky po městských částech, které si ještě alespoň částečně zachovaly svůj původní vzhled. Na náměstí jsem si se zájmem vyslechla vzpomínky účastníků a připomněla si mnohé, co už téměř zmizelo i z mé paměti. Na začátku procházky jsme obdrželi malou brožurku se stručnou historií rožnovského náměstí a vzpomínkami současníků na dřívější podobu náměstí a jeho obyvatele.

Když jsem si pak doma ty vzpomínky pročítala, uvědomila jsem si, že kromě toho, co si já pamatuji, je tady ještě jedna paměť, ta, kterou mi předali moji předkové. Proto se moje vzpomínky pohybuji v různých časových rovinách.

Dům, ve kterém je dnes trafika, proti bývalé Šilarově cukrárně a později spořitelně, vlastnil pan Josef Divín. Tam si v r. 1905 pronajala obchod moje stařenka, tehdy ještě Barošová. Když se v r. 1907 provdala za Josefa Tvarůžka, pronajali si i obytnou část za obchodem. Tam se narodila moje maminka i dalších sedm jejich sourozenců, také Jiří Tvarůžek, dlouholetý kapelník Rožnovanky. Za dramatických okolností tam přišel na svět Martin. To bylo 6. března 1915 a za náměstím, v bezprostřední blízkosti domu, hořely čtyři stodoly. Struha byla zamrzlá, nedalo se hasit a rodina už byla přichystaná s právě narozeným chlapcem před ohněm utíkat. Naštěstí byly všude spousty sněhu a tím se podařilo oheň uhasit.

Když Tvarůžkova rodina odjela v r. 1923 na Slovensko, obchod si pronajala Barbora Hanáková. Jeho pravděpodobnou podobu je dnes možné vidět ve Valašském muzeu, v přízemí Radnice. Až po paní Hanákové vlastnil obchod pan Kopecký, jak je uvedeno v brožurce a jak si to ještě mnozí pamatují.

Když byly v r. 2007 při rekonstrukci věže kostela vyňaty z makovice uložené dokumenty, byly mezi nimi také fotografie některých zasloužilých rožnovských měšťanů a radních. Někteří z nich se svými stavitelskými aktivitami zasloužili o novou podobu náměstí. Zнала jsem jejich jména a nyní jsem k nim mohla přiřadit i tváře.

Stavitel František Eberhard postavil dům, kde měli obchod Doležalovi. Často jsem tam nakupovala, stejně jako většina Rožnovanů. Vedle Žingorova domu, směrem do Nádražní ulice, postavil pěkný velký dům Josef Beza. Později měl v přízemí dílnu a v poschodí bydlel malíř Leoš Matějka. Často jsem slýchala o pantátovi Bezovi, bohatém gruntovníkovi, který měl laskavé srdce a díky jeho dobročinnosti se můj staříček a jeho sourozenci jako děti aspoň jednou denně dosyta najedli.

Martin Baroš postavil dům č. 180, který vlastnil později František Bažant. Martin Baroš byl bohatý obchodník s plátnem a mušelinem a měl také hospodu. Byl vlastenec,

v prostorách jeho hostince sídlila Občanská beseda a scházely se tam různé spolky. Když přijel v r. 1879 do Rožnova Fr. L. Rieger na slavnost odhalení pomníku F. Palackému, pobýval právě u Barošů. V hostinci se při té příležitosti konal slavnostní večírek. Ta hospoda byla velmi proslavená i za vlastnictví pana Bažanta.

František Baroš - Martinův bratr, jistou dobu také starosta - postavil dům, který už neexistuje. Pamatujeme si jej všichni, dům pana Osvalda Kotoučka, kde měl knihkupectví pan Hambálek. Ráda jsem k němu se svým staříčkem chodívala. Do obchodu vedly hodně vysoké schody a když jsem byla ještě malá, někdy jsem je zdolávala i po čtyřech. A pak jsem už jen poslouchala, jak dva rožnovští patrioti vedou hovory, kterým jsem většinou nerozuměla, ale získala díky nim základní pocit, že je důležité a také zajímavé vědět, co tady bylo před námi.

Možná mám štěstí, že jsme si doma vždycky hodně vyprávěli a několik fotografií z kostelní věže probudilo dávné vzpomínky.

Nepřehlédnutelnou obyvatelkou náměstí byla paní Štípková. Povoláním byla modistka, šila klobouky, ale uměla i jiné věci. Na moji panenku ušila valašský kroj. Mnoho let jsem ji opatrovala a obdivovala krásně vyšívané, maličké rukávce.

Často jsme chodili nakupovat ke „svatému“. Prodávala tam máslo „robečka“, kterou jsme znali, měla vždycky máslo dobré a čerstvé z formy s otisknutým motivem rozmarýnky. U svatého jsme taky kupovali hafery. Ráno stál litr osm korun, ale k poledni, když chtěli prodavači jít už domů a ještě všechno neprodali, slevili i na čtyři koruny. Někdy prodávaly lesní plody i odrostlejší děti a zřejmě je i sbíraly. Už tehdy jsem si uvědomovala, jak jsou ty vesnické děti chudobně oblečené. Ve čtyřicátých letech přicházelo, hlavně na trhy, hodně žen z okolních vesnic ještě v tradičním lidovém oděvu. V neděli do kostela se ale nastrojily i některé Rožnovanky. Když na své místo do přední lavice zasedla paní Kristýna Vašková (babička Zuzany Vaškové), víc než na oltář jsem se dívala na její krásný šátek.

Na náměstí se chodilo především nakupovat. Pro maso k Molitorům, ale někdy jsem zašla i do řeznictví pana Jaška, na protější straně náměstí. Bavily mě jeho hovory se zákazníky. Když si některá hodně vymýšlela a vyžadovala obzvláště pěkný kousek masa na polévku, tak jí poradil, že je důležité dát dobrou vodu, na mase příliš nezáleží.

Tam, kde je dnes knihkupectví Librex, bývala mlékárna. Paní Strakošová a Chumchalová nalévaly plechovými odměrkami mléko do konviček a z velkého bloku másla ukrajovaly a odvažovaly limitované, čtvrtkilové kousky.

Do drogerie k panu Novotnému jsme chodili kupovat speciální žaludeční kapky. Vyráběl je podle vlastních tajných receptur a byly velmi žádané. Vozili jsme je pro okruh známých do Bystřice p. H. a všichni jim říkali „Rožnovské kapky“. Nevím už, jestli to byl oficiální název.

Když jsme příležitostně zašli do cukrárny, měli jsme na výběr, buď k Šilarům, nebo k Ševčíkům. U obou to bývaly velké dobroty. Na Šilarovy indiánky se nedá zapomenout.

Jen několik metrů za náměstím bylo velké hospodářství pana Majera. Dnes z něho zůstal dům s nápisem Majerův dvůr a upravený chlév, kde je vinotéka. K hospodářství patřily rozsáhlé pozemky, na kterých je dnes sídliště Záhumení a část muzejní Valašské dědiny. Pan František Majer dal postavit pro svoji dceru Elišku, provdanou Svačinovou, dům, kde je dnes cukrárna U Saliho a bistro. Pamatuju si tam ještě prodejnu kožené galanterie a později podnikovou prodejnu Loany zvanou PPP a prodejnu jízdních kol pana Lipového. Pro syna Květoslava dal pan Majer postavit dům na západní straně náměstí, v přízemí býval obchod s textilním zbožím. Pan Majer byl svědkem na svatbě mých prarodičů a milým hostem na jejich zlaté svatbě. Dobře si na něho pamatuju.

Když se nad náměstím rozezní z kostelní věže zvony, vzpomínám na posledního rožnovského zvoníka - vlastně zvoníčku - paní Navrátilovou a její smutek, když rekvírovali v roce 1942 zvony pro válečné účely. Dlouhých osmnáct let potom trvalo, než byly nové zvony na věž zavěšeny. Někteří obyvatelé náměstí a přilehlých ulic si ale poté stěžovali, že je to „bláňání“ v neděli ráno ruší. Dva synové paní Navrátilové se tehdy nových zvonů zastali. Možná je k tomu vedla právě vzpomínka na matku. I když světonázorově stáli na úplně jiné straně.

Často chodívám na hřbitov na Prochodné. Leží tam moji nejbližší, ale také mnoho těch, kteří byli svým životem a prací spjati s náměstím. Na severní straně u zdi je řada honosných hrobů význačných rožnovských občanů. Mezi nimi je jeden zcela opuštěný, zarostlý křovím a břečťanem. Ani o svátku Dušiček tam nikdo nezapaluje světlo. Na náhrobku je ještě dobře čitelný nápis - Božena Pohlová, rozená Barošová. Byla to blízká příbuzná mojí stařenky. Také bydlela na náměstí, byla dcerou Martina Baroše z č. 180. Byla nejen velmi krásná, ale i vzdělaná. Zaujala v té době dost známého moravského literárního kritika a novináře Hynka Babičku. Jejich láska neměla šťastný konec, Hynek Babička zemřel v pětadvaceti letech.

Martin Baroš, stejně jako mnoho jiných rožnovských obyvatel, pronajímal pokoje lázeňským hostům. Jeho rodina za to zaplatila krutou daň. Všechny děti zemřely na tuberkulózu, žádné z nich se nedožilo pětatřiceti let. A jejich matka, už velmi stará a nemocná, se jen bezmocně dívala z okna, když přes náměstí vezli ke hrobu jejího posledního syna.

Zmodernizovaným rožnovským náměstím dnes pulsuje čilý, současný život. Ale životní příběhy jeho dávných obyvatel jsou tam nějakým zvláštním způsobem stále přítomny.

Obsah

Pavel Zajíc

Předmluva 1

František Drápala

Videčská pout' 2

Draní peří 3

Za slanou vodou 4

Pavel Hon

Jak jsem se seznámil s panem Horníčkem 5

O bibli tesláků 6

Věra Klasová

Vánoce 7

Zdenek Kolomazník

Tajemství 10

Helena Polášková

Velikonoce a moje první malované vajíčko 14

V poledne horká, večer studená 16

Julie Radhošťská

Kotár 18

Lýdie Ludmila Repková

Nezapomenutelná pravda 22

Jsem člověk 23

Richard Sobotka

Rozpomínky 24

Jan Surý

E. gramotnost 28

Ticho po silnici 30

Ferda 32

Doubravka Vejmelková

Jak jsem potkávala v Americe domov 34

Něco o náměstí 37

MĚSTO v mé paměti VI.

soubor literárních prací tvůrčí seniorské skupiny

2011

Práce nebyly jazykově a stylisticky upravovány.

Kresba na titulní straně: Jaroslav Bartošek

Vydala Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm,
příspěvková organizace
v roce 2011

Bezručova 519, 756 61 Rožnov p. R.
tel.: 571 654 747, mobil: 777 808 695
e-mail: knihovna@knir.cz, <http://www.knir.cz>,
<http://www.facebook.com/knir.cz>

ISBN 978-80-87334-10-2

Projekt „Město v mé paměti“
zaštití uje Obec spisovatelů Praha